

**План за управување со животната средина и
социјалните аспекти за подпроектот:**

**Унапредување на условите за развој на
алтернативниот туризам на локалитетот –
Моноспитовско Блато**

Општина Босилово, Март 2018

Содржина:

1.	Опис на проектот.....	4
2.	Основни податоци.....	16
3.	Влијанија врз животната средина.....	35
4.	Мерки за ублажување.....	39
5.	План за управување со животната средина и социјалните аспекти.....	43

ВОВЕД

Проектот за локална и регионална конкурентност (ПЛРК) е четиригодишна операција за инвестирање, поддржана од страна на Европската Унија што користи фондови од ИПА 2 наменети за конкурентност и иновации во Македонија. Со ПЛРК ќе се управува како со хибриден труст фонд и ќе се состои од четири компоненти и ќе биде извршен од страна на Светската банка и Владата на Република Македонија. Проектот ќе овозможи средства за инвестирање и градење капацитети за поддршка на растот на секторот, за инвестирање во дестинации и создавање просперитет во одредени дестинации. На регионално и локално ниво, проектот ќе поддржи одбрани туристички дестинации во земјата преку комбинација од техничка помош за подобрување на управувањето со дестинацијата, за инвестирање во инфраструктурата и инвестирање во поврзување и иновирање. Инвестирањето ќе биде извршено преку шема на грантови за регионалните туристички чинители, како на пример општините, институциите, НВО и приватниот сектор. Овој план за управување со животната средина и социјалните аспекти е подготвен за активностите што се извршени за проектот „Подобрување на условите за развој на алтернативниот туризам на локалитетот – Моноспитовско Блато“. ПУЖС го претставува документот за животната средина кој се состои од опис на проектот, технички детали, обем, средина и локација, врз основа на што се проценуваат ризиците по животната средина и социјалните ризици и мерките за избегнување и ублажување на истите. Применувањето на мерките за ублажување на воочените ризици и проблеми што се наведени во ПУЖС е задолжително.

Реализирањето на овој подпроект нуди можности за афирмирање на подпроектот на меѓународно ниво. Привлечноста на Моноспитовското Блато нуди можности за развој на прекуграничниот туризам со соседните држави (Република Бугарија и Република Грција). Досега, луѓето од цела Македонија, но исто така и од Бугарија и Грција, го имаат посетено (и престојувало) на локалитетот.

Подпроектот ќе понуди можност да се воспостават деловни и туристички контакти со туристичките агенции во Република Македонија и тоа ќе ја зголеми туристичката понуда на постоечките туристички агенции и хотелите и капацитетите за сместување (поради веројатноста дека туристите ќе бидат позаинтересирани да го посетат локалитетот) како и можностите за самовработување на луѓе од локалниот регион преку производство на традиционални сувенири и производи (рогозини, брани и така натаму.). Исто така, постои можност за отворање на „куќа за гости“ во традиционален стил, со можност туристите да ја посетат и да престојуваат таму.

1. Опис на проектот

Општата цел на подпроектот е промовирање и подобрување на условите за развој на алтернативниот туризам на локалитетот „Моноспитовско Блато“.

Конкретните цели на подпроектот се:

- Да се стави во функција и нормално работење Центарот за алтернативен туризам и креативен развој во с. Моноспитово,
- Да се привлечат туристи, посетители, екскурзијанти, ученици и студенти што ќе го посетат и истражат Моноспитовско Блато, кое е богато со ендемски видови (флора и фауна),
- Да се позиционира локалитетот „Моноспитовско Блато“ на туристичката мапа на Република Македонија,
- Да се создадат простории за зачувување, заштита и подобрување на биолошкиот диверзитет на локалитетот.

Општите и конкретните цели ќе се остварат преку следните проектни активности:

1. Опременување на собата за изложби во **Центарот за алтернативен туризам и креативен развој** во Моноспитово (девет рафтови (полицы), метални оградни столбови, столбови од костен, дрвени штици, јажиња за оградата и клупи од костен), инсталирање на централно греење за Центарот и изградба на паркиралиште во рамките на дворот на Центарот;

Зградата на Центарот не е под правна заштита на никоја национална институција. Општина Босилово управува и ќе продолжи да управува со работењето на Центарот без да зависи од државните власти. Зградата е сосем нова и никакви други активности околу неа не се извршени (адаптација, реконструкција, итн.).

2. Поставување **крајпатни знаци и информативни табли** за пристапување до локалитетот Моноспитовско Блато, реконструкција на **дрвените патеки** (околу 1.000 метри), (6) **дрвени колиби** и (2) **дрвени набљудувачници** и изградба на (5) **дрвени чунови (шајки)**.

Дрвената инфраструктура ќе биде возобновена преку заменување на сите елементи што се неупотребливи (табли, дрвени столбови, потпорници, итн.) со цел истите да бидат функционални и да нема опасност од нивно разместување. Реконструкцијата ќе се изврши со нови материјали и некои елементи или парчиња дрво (стар материјал) што се цврсти и здрави повторно ќе бидат искористени. Дрвените чунови ќе бидат нови, но конструирани на традиционален начин како приказ на традиционалниот живот што таму некогаш постоел.

Ниеден од употребените материјали нема да биде токсичен за природата (особено за водената животна средина) и луѓето. Реновирањето и реконструирањето на

колибите, патеките и набљудувачниците ќе остане во рамките на постоечката големина и дизајн.

Слика бр.1 Центар за алтернативен туризам и креативен развој

Слика бр.2 Дрвена колиба предвидена за обнова

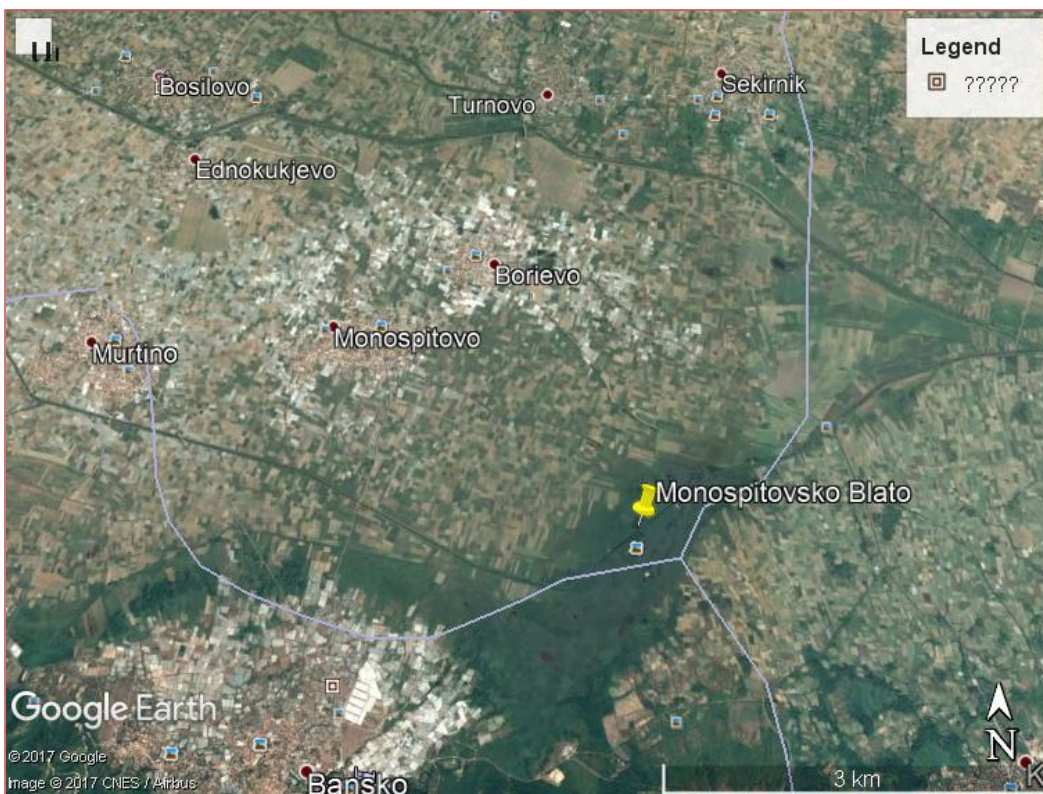
Во населеното место Моноспитово има **Центар за алтернативен туризам и креативен развој**. Се планира истиот да биде ставен во функција со цел да се развие алтернативниот туризам во добро познатиот локалитет „Моноспитовско Блато“.

Внатрешноста на просториите на Центарот не е дооформена, недоволно е опремена и истата треба да се стави во функција со цел богатата ризница од флора и фауна да може да се посетува, разгледува, истражува и испитува.

Неопходно е да се опремаат просториите со цел да се формира **етно соба** и **соба за изложби** на традиционална облека, рачни изработки, како и препарирани животни и конзервирани растителни видови што се среќаваат во „Моноспитовско Блато“.

Растителните и животинските видови што ќе бидат изложени во Центарот се собрани од самото блато и од неговата непосредна околина. **Нови експонати нема да се купуваат, користат или собираат во рамките на овој подпроект.** Општина Босилово и вработените во Центарот планираат да ја збогатат постоечката збирка во иднина преку постојани повици за донации од локалното население (традиционална облека).

Три парчиња од три различни видови на рафтови (полицы) ќе бидат поставени, вкупно девет рафтови (полицы) направени од водоотпорна иверка и обоени во светло сива боја; 10 парчиња метални оградни столбови; 3 парчиња столбови од костен; 2 дрвени штици; 3 рафтови со имитација на природната средина; девет парчиња јаже за ограда и 4 клупи од костен за седење.

Слика бр.3 Локацијата на Моноспитовско Блато и населеното место Моноспитово

Слика бр.4 Рафтови со имитација на природната средина

Слика бр.5 Дрвена клупа

Неопходно е да се инсталира **систем на централно греење** во Центарот со цел истиот да функционира нормално во текот на целата година. Системот на централно греење ќе користи пелети за да загрева површина од 265 м².

Неопходно е да се изгради **паркиралиште** веднаш до зградата на Центарот, за посетителите и туристите да можат да пристапат, разгледаат и посетат Центарот за алтернативен туризам и креативен развој, или за да го истражат Моноспитовско Блато. Постоечкото паркиралиште зафаќа околу 140 м² и тоа ќе биде сосем доволно за да се паркираат околу 10 патнички возила, мини комбиња и минибуси. Не е предвидено да има посебно осветлување бидејќи уличното осветлување е сосем доволно за паркиралиштето да биде осветлено. Паркиралиштето ќе остане во иста големина, и нема да се финансира никакво проширување.

Паркиралиштето е составен дел од Центарот, така што истото нема да се користи како јавно паркиралиште. Паркиралиштето ќе се користи само за возилата на туристите и посетителите на Центарот – што значи дека неговата намена ќе биде строго одредена во согласност со Центарот за алтернативен туризам и креативен развој.

Слика бр.6 Паркиралиште

Неопходно е да се монтираат **крајпатни знаци и информативни табли** (3 парчиња) за локацијата на Моноспитовското Блато како дел од пристапот до него, со цел истото да биде лесно препознатливо и достапно.

Во рамките на подпроектот, исто така се предвидува **реконструкција на дрвените патеки, дрвените колиби и дрвените набљудувачници** кои служат за разгледување и истражување на околицата на Моноспитовско Блато.

Има пристапен пат до локалитетот што е функционален и сосем доволен за пристап до работниците кои ќе работат на лице место. Нема да има камп за работниците. Земјиштето на локацијата нема да биде предмет на планирани работни активности, затоа не се предвидува чистење на земјиштето во рамките на подпроектот.

Вкупната должина на дрвените патеки што треба да се реконструираат изнесува 1.000 метри. Две набљудувачници треба да се реконструираат. Седум дрвени колиби исто така треба да се реконструираат и тие имаат вкупна површина од 26 м² (површината на сите дрвени колиби).

Оваа дрвена инфраструктура е исто така таму и истата ќе биде само обновена со нови материјали (ново дрво). Каде што е потребно, потпорните столбови ќе бидат обновени (заменети), за конструкцијата да стане стабилна. Новото дрво што ќе се користи за реконструкција на постоечките патеки, набљудувачници и колиби ќе се користи во својата природна состојба и истото нема да биде третирано со заштитни средства за дрво, боја, облоги, лакови или други агенци на кој било друг начин освен механичко процесирање (сечење во потребните димензии). Механичкото третирање на дрвениот материјал ќе биде спроведено во работилниците на доставувачот на дрвените материјали избрани во постапка на јавна набавка. Дрвото со димензиите што се потребно согласно техничките детали на дизајнот ќе бидат доставени на лице место и ќе бидат рачно монтирани на патеките, колибите и набљудувачниците. Нема да се користат бои и лакови како заштитни материјали со цел да се задржи автентичноста на постоечките структури.

Дрвото што ќе се користи ќе биде природно без никаква хемиска заштита или каква било друга заштита. На тој начин ќе се вклопи во природниот амбиент на локалитетот.

За подлабоко разгледување, пет **дрвени чунови (шајки)** ќе бидат изградени. **Дрвените чунови (шајки)** ќе овозможат подлабок увид и разгледување на внатрешноста на блатото.

Тие ќе бидат направени од дрво за да одговараат на природната средина.

Шајките (дрвените чунови) ќе бидат целосно создадени во работилница на растојание од неколку километри од мочуриштето. Исто така, никакви бои, облоги, заштита на дрво, лакови или други агенци ќе бидат употребени на нив.

Дрвените материјали ќе бидат природни без никакви додатоци, заштита со хемиски средства, итн. Нема да се користат хемикалии за нивна заштита.

Сите овие предуслови се потребни за повеќе луѓе да можат да го посетат локалитетот и да се овозможат повеќе можности за развој на руралниот и културниот туризам.

Слика бр.7 Дрвен чун (шајка) во Моноспитовко Блато

Конкретна локација на подпроектот:

- с. Моноспитово (Општина Босилово) - Област на с. Моноспитово (локалитет Моноспитовско Блато)

Опфатена дестинација:

- Дестинација бр. 9: Струмица и нејзината околина

Очекувани резултати:

- а) Опремен, функционален и модерен Центар за алтернативен туризам и креативен развој,
- б) Изградба на современо и функционално паркиралиште,
- в) Поставување крајпатни знаци и информативна сигнализација,
- г) Реконструкција на дрвената инфраструктура на локалитетот (патеки, колиби, набљудувачници)
- д) Изградба на традиционални дрвени чунови (шајки) за внатрешна пловидба во езерата на блатото.

Реализацијата на проектот ќе има позитивно влијание врз дестинацијата (Струмица и нејзината околија) и ќе овозможи извонредни можности за зголемување на атрактивноста на природната убавина на дестинацијата. Во контекст со Смоларските и Колешинските водопади, Мокриевските извори, кои се наоѓаат на само неколку километри од Моноспитовско Блато, туристичката мапа на дестинацијата ќе биде збогатена со друг локалитет кој нуди разноликост во природните убавини на дестинацијата. Подпроектот нуди можности за научна и истражувачка работа околу богатата флора и фауна на локалитетот, бидејќи тие не се доволни истражени и испитани.

Исто така, постоечката топла бања (спа) во Банско (на подножјето од планината Беласица), кои се привлечни за лечење и рекреација и кои се на само неколку стотици метри од локалитетот, ќе овозможат туристите кои престојуваат таму да не го одминуваат локалитетот Моноспитовско Блато.

Добрите сообраќајни релации на дестинацијата овозможуваат лесен и брз пристап до гореспоменатите локации.

Подпроектот уште повеќе ќе ја зголеми тенденцијата на локалитетот кон развој на руралниот туризам на дестинацијата, која сигурно ќе добие уште еден силен импулс со реализацијата на овој подпроект.

Зголемениот број туристи ќе овозможи повеќе работа за малите трговски претпријатија спестени во блиското опкружување на објектот. Сигурно е дека подпроектот ќе овозможи бројот на туристи да порасне, поради зголемениот интерес за локалитетот. Конечниот број за тоа колку луѓе го посетиле локалитетот е мошне скромно и изнесува илјада луѓе годишно. Но, со реализацијата на сите активности за подпроектот, ние веруваме дека овој број може да порасне на неколку илјади луѓе (туристи) годишно. Одредени хотели и ресторани покажуваат заинтересираност да понудат сместување и храна за нив. Зголемениот обем на работа ќе резултира со зголемена потреба од готвачи и келнери, туристички водичи низ природниот локалитет и езерата на блатото.

Поради фактот дека постојат бројни сместувачки капацитети во околијата на локалитетот (во Струмица, Банско, Подгорски Ан и останатите делови од дестинацијата), ние веруваме дека подпроектот ќе го зголеми бројот на туристи кои ќе преноќеваат.

Околу илјада преноќевања годишно ќе биде појдовна точка која со текот на годините ќе се зголемува. Приватниот сектор гледа можност во промовирањето на овој подпроект во правец на развивање на руралниот (селскиот) туризам преку создавање на угостителски објекти и мали сместувачки капацитети.

Подпроектот нуди извонредно големи можности за самовработување и ангажирање во текот на целта година.

Центарот за алтернативен туризам и креативен развој ќе понудат информации и и ќе помогнат во секоја идеја во правец на создавање нови работни места.

ЗАКОНСКА РАМКА

Процедура за национална проценка на влијанието врз животната средина за развој на проект

Процедурата за проценка на влијанието врз животната средина е пропишана во Законот за животна средина, Службен весник бр. 53/05, 81/05 24/07, 159/08 и 83/09; 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 163/13, 42/14, 129/15 и 39/16 (Глава 11/Член 76-94) каде што барањата на ЕУ директивите за ЕИА (Директива 85/337/ЕЕС согласно измените на директивите 97/11/ЕС, 2003/35/ЕС и 2009/31/ЕС) се транспонирани.

Процедурата започнува кога инвеститорот (поборникот за проектот) кој има намера да имплементира проект поднесува Писмо со намера, во писмена и електронска форма до Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП – Управа за животна средина), кој е одговорниот орган за целата процедура. Управата за животна средина е должна да даде одговор на конкретното барање дали е потребно или не е потребно да се развие СОВЖС (Стратегиска оцена на животната средина), ОВЖС (Оцена на влијанието врз животната средина) или елаборат за заштита на животната средина.

Процедурата за скрининг е фаза во која МЖСПП одлучува дали треба да се создадат СОВЖС (Стратегиска оцена на животната средина), ОВЖС (Оцена на влијанието врз животната средина) или елаборат. За развојот на проекти што не припаѓаат на листата проекти за кои мора да се спроведе процедурата ОВЖС (Оцена на влијанието врз животната средина) (**проекти со мал обем**), потребно е да се подготви „Елаборат-Извештај за влијание врз животната средина“ (**релевантни за проекти од категоријата Б под СБ ОП 4.0.1 процедура за Проценка на животната средина**).

Национална процедура за проценка на животната средина за проекти од мал обем

За време на националната Процедура ОВЖС (Оцена на влијанието врз животната средина) за време на фазата на скрининг, ако од страна на Министерството за животна средина и просторно планирање се донесе одлука дека нема потреба од спроведување на процедура ОВЖС (Оцена на влијанието врз животната средина), инвеститорот треба да започне со процедура за развој на **Елаборатот-Извештај за влијанието врз животната средина**. Оваа процедура е задолжителна за проекти од мал обем што предизвикуваат краткорочни, мали, негативни влијанија врз животната средина кога Министерството за животна средина и просторно планирање во рамките на горенаведената одлука изјавило дека потребата за подготовка на Елаборат е во согласност со правилниците што се подолу наведени (на пр. Реконструкција или конструкција на локални улици, патишта, конструкција на локални водоводни мрежи, канализации и (WWTP) -ВВТП постројка за пречистување на отпадни води) со мал обем – помал од 10 000 р.е., итн.).

Има два Уредби што се однесуваат на проектите за кои треба да се подготви Елаборат-Извештај за Оцена на влијанието врз животната средина (ОВЖС):

- А) Уредба за изменување на уредбата за дејностите и активностите за кои задолжително се изработува елаборат, а за чие одобрување е надлежен органот за вршење на стручни работи од областа на животната средина (Службен весник на РМ бр. 36/12);

В) Уредба за изменување на уредбата за дејностите и активностите за кои задолжително се изработува елаборат, а за чие одобрување е надлежен градоначалникот на општината, градоначалникот на градот Скопје и градоначалникот на општините во градот Скопје (Службен весник на РМ бр. 32/12).

Содржината на Елаборатот за заштита на животна средина -Извештај за ОВЖС треба да биде во согласност со Правилник за формата и содржината на елаборатот за заштита на животната средина, постапката за нивно одобрување, како и начинот на водење на регистарот за одобрени елаборати (Службен весник на РМ бр. 123/12).

Елаборатот-Извештај ОВЖС (Оцена на влијанието врз животната средина) ги содржи главните карактеристики на проектните активности, главните позитивни и негативни влијанија врз животната средина што се воочени при земање во предвид основните податоци за животната средина што се специфични за конкретната локација. Мошне поедноставената Програма за заштита на животната средина се состои од разноразни мерки што ќе го спречат, ублажат и компензираат негативното влијание врз сите елементи на животната средина врз основа на националната легислатива за животната средина и добрата меѓународна пракса. Не се предвидува јавна расправа за подготовка и прифаќање на Елаборатот за заштита на животна средина -Извештај ОВЖС. На Слика е претставена поедноставената шема на процедурата за Елаборатот за заштита на животна средина - Извештај ОВЖС како и компетентното тело за прифаќање на Елаборатот за заштита на животна средина - Извештај.

Од причина што предвидените активности за подпроектот не се дел од гореспоменатите законски одредби од националната легислатива и подзаконските акти (прописи, укази и правилници) за реализацијата на активностите предвидени за подпроектот „Подобрување на условите за развој на алтернативниот туризам на локалитетот Моноспитовско Блато“ не е потребно да се подготви одреден документ или да се спроведе одредена процедура за влијанието на овој проект врз животната средина. Згора на тоа, тоа се потврдува со одговорот на писмото со намера од Општина Босилово до Министерството за животна средина и просторно планирање.

Добиената поддршка и позитивно стручно мислење од Министерството за животна средина и просторно планирање/Управа за животна средина (дел од доставената документација), зборува во полза на гореспоменатото.

Како анекс на овој План за управување со животната средина и социјалните аспекти (на крајот од овој документ) стручното мислење од Министерството за животна средина и просторно планирање е прикачено.

Стручното мислење од Министерството за животна средина и просторно планирање на РМ значи дека нема потреба да се прави елаборат или друг документ за заштита на животната средина. Министерството го поддржува проектот и неговата реализација и не тврди дека е неопходно да се подготви одреден документ за заштита на животната средина. Стручното мислење е официјална позиција, официјално мислење и официјална одлука на Министерството за животна средина на Република Македонија.

Слика 8 ОВЖС (Оцена на влијанието врз животната средина) процедура за проекти со мал обем (Елаборат за заштита на животна средина)

ЈАВНИ КОНСУЛТАЦИИ ОКОЛУ ПЛАНОТ ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ЖИВОТНАТА СРЕДИНА ЗА ПРОЕКТОТ

Подготвениот **план за управување со животната средина и социјалните аспекти (ПУЖС)** за овој проект ќе биде дел од тендерската документација и договорот со изведувачот (заедно со предмер пресметката) што ќе бидат задолжителни за имплементацијата на предвидените мерки согласно Планот за ублажување и набљудување. Имплементацијата на ПУЖС е задолжителна за изведувачот.

Инженерот-надзорник, ангажиран од страна на општината, има обврска да ја набљудува и проценува имплементацијата на предложените мерки во рамките на планот за набљудување и да го известува инвеститорот и канцеларијата за проектот **ПЛРК (Проект за локална и регионална конкурентност)/Општина Босилово**. Општината ќе известува за состојбата на животната средина и примената на мерките за ублажување и набљудување во редовните извештаи за напредокот на подпроектот и во посебниот Извештај за имплементацијата на ПУЖС на секои три месеци (доколку не е поинаку подредено од страна на стручното лице за животна средина, одобрено од страна на специјалистот за животна средина од СБ) до стручњакот за животна средина.

Согласно РУЖС – (Рамка за управување со животната средина), овој ПУЖС мора да

помине на јавна консултација пред подгрантот да биде конечно одобрен. Штом драфт верзијата на ПУЖС ќе биде одобрена од страна на (ЕСП – Единица за спроведување на проект) стручњакот за животна средина и специјалистот за животна средина од СБ, истата ќе биде објавена на веб страницата на (ЕСП – Единица за спроведување на проект) (Кабинет на заменикот претседател на Владата на РМ за економски прашања), Агенцијата за промоција и поддршка на туризам и веб страницата на засегнатата општина (Општина Босилово) каде што ќе остане достапна за јавноста барем 14 дена. Печатен примерок ќе биде достапен во Единица за спроведување на проект (ЕСП) / Кабинет на заменикот претседател на Владата на РМ за економски прашања (КЗПВЕП) и Општина Босилово. Повикот за коментирање и учество во средбата за јавна консултација (со место и време) ќе оди заедно со ПУЖС. Средбата за јавна консултација ќе биде одржана во засегнатата општина кон крајот на периодот за консултации. Проактивно, Апликантот (Општина Босилово) ќе ги информира и покани големите чинители во проектот, вклучувајќи ги и локалните НВО, засегнатите заедници и општини непосредно и на соодветен начин. Поднесените коментари ќе бидат вклучени во Извештајот за јавното сослушување, што ќе биде дел од финалната верзија на ПУЖС. На тој начин, сите коментари од јавноста ќе бидат достапни до апликантите и тие ќе ги земат сите релевантни коментари и ќе ги опфатат одговорите и забелешките во финалниот ПУЖС.

ПУЖС мора да помине на јавна консултација на англиски, македонски и албански јазик. Имплементацијата на Планот за управување со животната средина и социјалните аспекти ќе овозможи навремено преземање на предложените мерки и ќе придонесе кон реализацијата на проектните активности без значајни влијанија врз животната средина.

2. Основни податоци

2.1. Опис на општината

Активностите во врска со имплементацијата на подпроектот „Подобрување на условите за развој на алтернативниот туризам на локалитетот – Моноспитовско Блато“ ќе бидат извршени на територијата на Општина Босилово од страна на вработените во Општина Босилово.

Општина Босилово е единица на локалната самоуправа што ја извршува својата работа согласно Законот за самоуправавање. Општината е услужен центар за граѓаните во областа на комуналните проблеми, изградбата, даночните обврски, образованието, заштитата на животната средина, културата, спортот, итн.

Со својата администрација, како и со своето комунално претпријатие „Огражден“, општината се труди да ги задоволи разните потреби на месното население. Главните задачи на ова претпријатие се организирање на водоснабдувањето во населените места, одржување на комуналната хигиена, одржување и реконструкција на уличното осветлување, како и одржување на отворената атмосферска канализација.

Општина Босилово има капацитет да управува со животната средина на својата територија преку посебно организирано одделение за комунални работи, како и преку овластен инспектор за заштита на животната средина.

Општина Босилово е самоуправувачка единица со седиште во населеното место Босилово.

Општинските органи се Градоначалникот, кој ја претставува и застапува општината, и Советот на општината, кој се состои од 15 советници како орган за претставување на жителите во општината. Со цел да се спроведат активностите што се во надлежност на општинските тела и се во согласност со Актот за систематизација, општинската администрација се состои од три оддела:

-оддел за правни, општи и јавни активности,

-оддел за буџет, финансии и сметководство,

- оддел за комунални работи и локален економски развој, што се состои од овластен инспектор за животната средина, кој ги извршува должностите поврзани со животната средина, комунален инспектор и комуналниот редар и

-оддел за инспекторска работа – инспекторат (образование, даноци, градежништво, сообраќај).

Територијата на општина Босилово за работите во врска со животната средина, на национално ниво, е покриена со државен инспектор за животна средина кој ја извршува својата должност согласно националната легислатива. Општинската администрација има вкупен број од 17 вработени лица и поради тоа формирањето сектори не беше изведено организациски.

Согласно националната легислатива на Република Македонија за реализацијата на проекти во заштитени средини, општина Босилово се здоби со позитивно Стручно мислење од Министерството за животна средина и просторно планирање на Република Македонија и со поддршка за реализацијата на овој проект врз основа на прегледот на целата документација што беше доставена до нив. Сите проектни активности согласно националното тело за животна средина нема да го нарушат биодиверзитетот на локацијата. Истото Стручно мислење е составен дел, како дополнение, на документацијата за проектот.

Единственото управно тело одговорно за состојбата, одржувањето и управувањето со Моноспитовско Блато е Министерството за животна средина и просторно планирање на Република Македонија. Ниедна друга државна или локална власт нема право да донесува одлуки, стручни мислења, заклучоци, итн. во врска со оваа локација. Кога ќе биде заштитено како споменик на природата согласно Законот за заштита на природата, Моноспитовско Блато ќе биде управувано од страна на овластено тело согласно актот за прогласување на Моноспитовско Блато како споменик на природата. Стручното мислење е доволен акт за добивање поддршка и дозвола за извршување на предвидените проектни активности.

Во врска со природата на проектните активности и нивното незначително влијание врз животната средина, и со тоа што тие се во согласност со националната легислатива – не се потребни посебни дозволи за нивно исполнување. Сите инфраструктурни активности ќе

бидат извршени во согласност со програмата на проектот, која изведувачот мора да ја следи и имплементира.

Со Законот за територијална поделба на Република Македонија (Службен весник на РМ бр. 49/96) формирана е општината Босилово, со вкупно 15 населени места. Во 2004 година, со новата територијална организација, Општината продолжува да егзистира, но сега со уште едно населено место во нејзиниот состав (вкупно 16 населени места) и тоа: Босилово, Турново, Радово, Иловица, Штука, Секирник, Бориево, Моноспитово, Робово, Еднокуќево, Петралинци, Сарај, Гечерлија, Дрвош, Хамзали, и Старо Балдовци.

Општина Босилово има своја историја како стара општина, која и порано постоела односно уште во 1952 година, па сè до 1963 година, кога биле и укинати руралните општини. Бидејќи првото нејзино формирање е на 10 Април 1952 година - овој ден се слави и како Ден (празник) на Општината.

Слика бр.9 Зграда на општина Босилово

2.2. Географски карактеристики

Територијата на општина Босилово се простира на крајниот југоисток од Република Македонија и со еден дел го зазема средишниот дел на Струмичкото Поле, додека со другиот дел се издига до сртот на планината Огражден. Општина Босилово се простира на површина од 150 км² и се наоѓа на надморска височина од 250 метри. Таа граничи со соседните општини: Берово, Струмица, Василево и Ново Село.

Општината има мошне добра географска положба. Се наоѓа на само 7 км од најголемиот урбан центар во регионот, градот Струмица, со кој е поврзана со магистралниот пат А-4 кој воедно ја поврзува Општината и со граничниот премин со Република Бугарија.

Преку Општината води и регионалниот пат кон Берово, кој поминува низ планините Огражден и Малешевските Планини, преку кој се заокружува источната кружна патна магистрала.

Слика бр.10 Карта на општина Босилово

2.3. Геолошки и релјефен состав

Општина Босилово има контрастна релјефна структура, составена од плодна рамница и ридско-планински предели. Од сите населени места во Општината, 12 се рамничарски населби, а 4 се ридски населби.

Регионот на Општината е поделен на ридско-планински, во кој се застапени скалестите и рамничарските почви, алувијалните почви, смолниците, гајњачите и карбонатните почви. Погolem дел од обработливите површини припаѓаат на рамничарскиот релјефен дел, што се наоѓаат на надморска височина од 250 метри и се од првостепено значење за земјоделството во Општината. Тоа се површините покрај речните корита на реките Струмица и Турија. Останатите површини потпаѓаат на ридско-планинскиот релјефен дел. Ваквата бонитетна и почвена карактеристика на Општината го определува и начинот на користење на земјиштето од страна на земјоделските субјекти, така што, од вкупната

земјоделска површина, најголемиот дел (87%) припаѓаат на обработливите површини каде доминираат ораниците и бавчите.

2.4. Хидролошки карактеристики

Хидрографската мрежа во општина Босилово е доста богато испреплетена со повеќе реки, потоци, вештачка акумулација и сл. Главен реципиент во Општината, со регулирано речно корито, е реката Струмица, која што во Општината се протега во должина од 9,5 км. Лева притока на реката Струмица е реката Турија, со должина на речното корито во Општината од 7 км. Десна притока на реката Струмица е Моноспитовскиот канал со 14 км речно корито, кое е регулирано во должина се до Моноспитовското Блато. Во реката Турија се влева и помал речен канал - Петралички Азмак и Иловичка Река, во должина од 9,8 км., која истекува од браната, односно вештачката акумулација Иловица. Во реката Струмица се влева и штучка Река, која извира од падините на планината Огражден, со должина на коритото од 4 км. Ниту една проектна активност нема да се спроведува во реката Водочница и во Моноспитовското Блато. Релизацијата на проектните активности ќе нема никакво влијание врз квалитетот и квантитетот на водите на територијата на општина Босилово.

2.5. Клима

Поради специфичната географска положба, општина Босилово ја карактеризираат две зонални клими. Субмедитеранска, со поголемо или помало вкрстосување со источно-континентална клима, чија што испреплетеност на регионот му даваат посебен белег - долги топли лета со високи среднодневни температури и намалено годишно количество врнежи, намалени зимски температури и појава на ветрови од сите правци.

Карактеристични за општина Босилово се северозападниот и југозападниот ветар, а поретко северниот и јужниот топол ветар.

Во однос на сончевата топлина, Општината се карактеризира со долг период на сончеви денови во текот на годината и со висок светлосен интензитет, (има околу 230 сончеви денови во текот на годината). Сончевиот сјај просечно трае околу 2.377 часа годишно. Магла во просек има најмногу 20 дена во годината.

Поради субмедитеранските влијанија и влијанието на континенталната клима, климатските услови во Општината се карактеризираат со намалено количество на врнежи и намалена зимска температура. Дневната температурата во зимскиот период најниско се спушта и под третиот Целзиусов степен, а во летниот период таа достигнува и над 40° Ц. Во однос на врнежите на годишно ниво тие варираат од 330 мм³ на м² до 884 мм³ на м².

2.6. Природни ресурси

Според богатството со природни ресурси, наоѓалишта на метали во општината се уште не се познати, но затоа пак има рудник за неметали. Рудникот за експлоатација на фелдспад - Огражден е од натриски карактер и е единствен во Република Македонија, но и на Балканот.

Петрографските албитски рудни тела се карактеризираат со бела боја, масивна текстура и варијабилна структура. Во однос на минеролошкиот состав тие содржат 89-94% албит, 4-8% кварц, 0,5% серицит, како и мали остатоци на рутил, титанит и алкритал.

Потврдено е наоѓалиштето на бакар и злато на планината Огражден во непосредна близина на населените места Иловица и Штука. Се очекува експлоатацијата на оваа рудно богатство да започне во 2017 година. Наоѓалиштето е дадено под концесија на компанијата „Еуромакс ресурсес“, која што има обезбедено и дозвола за експлоатација.

Други значајни природни ресурси во Општината се и шумите кои се застапени на површина од 4.996 хектари и пасиштата кои се застапени на површина од 2.086 хектари. Тие во голема мера овозможуваат развој на сточарството. Интересен природен ресурс во општината е и познатото Моноспитовско Блато кое се наоѓа во непосредна близина на населеното место Моноспитово. Изобилува со богат растителен и животински свет овозможувајќи реализација на голем број на проекти од областа на заштитата на животната средина и развој на еко-туризмот.

Слика бр.11 Рудник за неметали на планината Огражден

2.7. Население

Според статистичките податоци од 2002 година, општината Босилово брои 14.260 жители населени во 16 населени места и вкупен број на домаќинства од 3.661. Просечниот број на членови во едно домаќинство изнесува 3,90, додека пак просечната густина на населеност на општината изнесува 88 жители на км².

Според националниот состав на населението во Општината, најголем број го сочинуваат Македонци (13.649), Турци (495), Роми (24), Срби (8) и останати (84).

Според економската активност во Општината, вкупно се активни 6.259 жители од кои 4.336 се вработени, а 1.923 се невработени. Во групата на економски неактивни регистрирани се 4.912 жители. Врз основа на овие податоци, можеме да заклучиме дека

стапката на невработеност во општина Босилово изнесува 32%, а стапката на вработеност 69%.

Табела бр.1: Население во општина Босилово - Попис 2002 година

Р.бр.	Населено место	Број на жители	Број на домаќинства
1.	Бориево	926	278
2.	Босилово	1698	446
3.	Гечерлија	373	88
4.	Дрвош	699	163
5.	Еднокуќево	678	165
6.	Иловица	1907	464
7.	Петралинци	605	174
8.	Радово	851	200
9.	Робово	576	149
10.	Сарај	937	245
11.	Секирник	1194	315
12.	Старо Балдовци	269	71
13.	Турново	941	242
14.	Хамзали	22	7
15.	Штука	781	207
16.	Моноспитово	1803	447
	Вкупно:	14,260	3,661

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија

Гледано од аспект на вработеноста по сектори, најголемиот процент од населението (70,7%) се занимава со земјоделство, индустријата е застапена со 12,6%, додека пак услужните дејности со 16,7%.

2.8. Биолошка разновидност, природно водно станиште - Моноспитовско Блато

На територијата на општина Босилово постои природна реткост на површина од 400 ха, со вредни флористички елементи од извонредно научно значење - Моноспитовското Блато.

Иако Блатото се уште не е прогласено за споменик на природата, до денешен ден не се донесени и утврдени задолжителни мерки за заштита како: определување на организација која ќе управува со него, изработка на план за управување и финансиска поддршка од страна на државата. Моноспитовското Блато како локалитет од национален интерес, се спомнува во Стратегијата и акциониот план за заштита на биолошката разновидност на Република Македонија (Министерство за животна средина и просторно планирање, 2004 година). Оваа национална стратегија предвидува ревитализација на Моноспитовското Блато како дел од системот на заштитени подрачја, поттикнување на традиционалното користење на биолошката разновидност и екотуризам, спроведување на истражувачки проекти и сл.

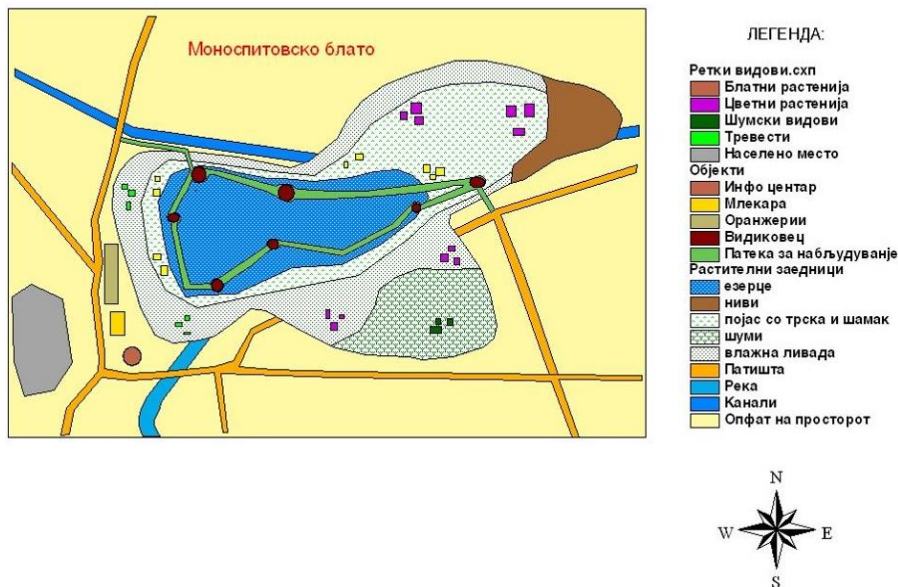
Во Просторниот план на Република Македонија, (со важење до 2020 година), Моноспитовското Блато е внесено во системот на заштитени подрачја. Во тек се активности на Министерството за животна средина и просторно планирање на РМ за донесување на Закон за прогласување на локалитетот Моноспитовското Блато за заштитено подрачје во категоријата на споменик на природата.

Според најновата законска регулатива во Република Македонија, Моноспитовското блато официјално не е прогласено за споменик на природата. Постојната законска регулатива е сосема поинаква и по содржина различна од регулативата пред 30 години кога оваа локација со Одлуката (обичен акт) на Советот на Општина Струмица е прогласено како споменик на природата.

Законот за заштита на природата има други услови што треба да ги исполни една локација за да се добие статус на споменик на природата (изработка на студија за ревалоризација на биолошката разновидност, план за управување со заштитено подрачје и на крајот донесување на Закон за прогласување на Моноспитовското Блато како Споменик на природата од страна на Собранието на Република Македонија). Оттука официјално оваа локација сè уште нема добиено таков статус.

Просечната надморска височина на Моноспитовското Блато е околу 210 м.н.в., при што најниската точка се наоѓа на 202 м.н.в, а највисоката на 240 м.н.в.

ПЛАНСКА ОСНОВА НА МОНОСПИТОВСКО БЛАТО

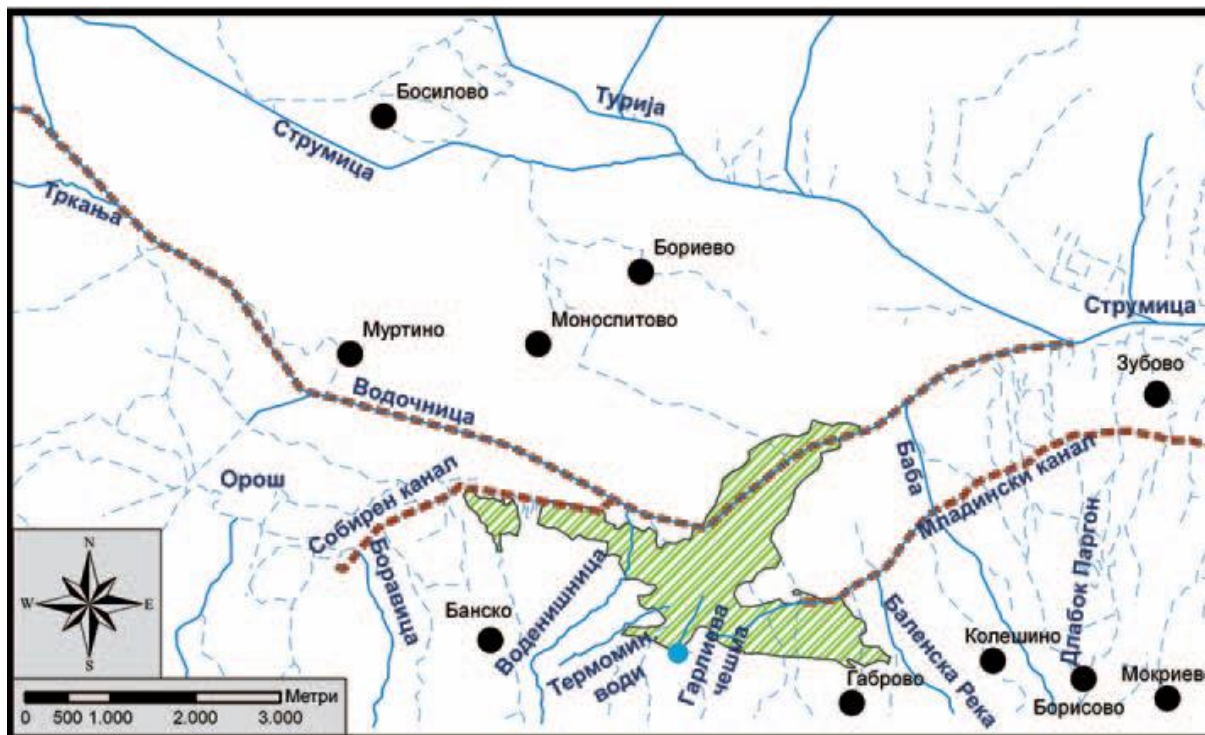
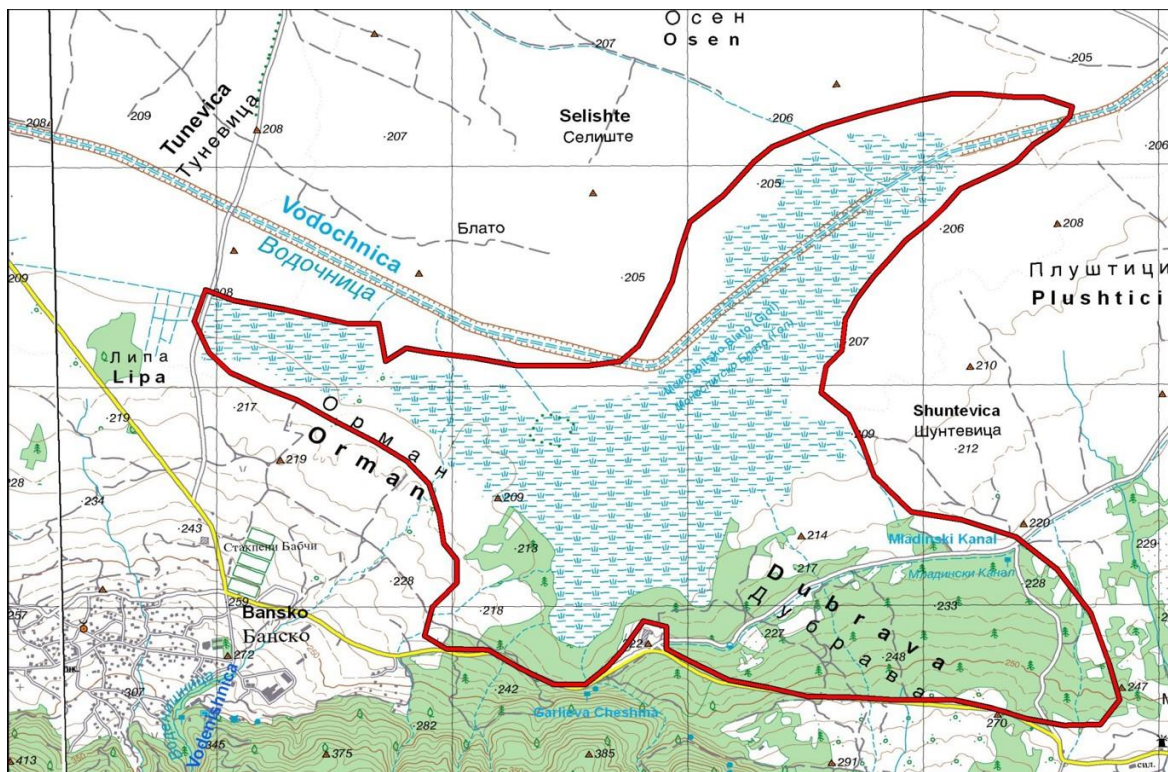

Слика бр.12 Планска основа на Моноспитовско Блато

Легенда:

Блатни растенија		Влажна ливада	
Цветни растенија		Патишта	
Шумски растенија		Река	
Тревести		Канал	
Населено место		Опфат на просторот	
Инфо центар			
Млекара			
Оранжерии			
Видиковец			
Патека за набљудување			
Езерца			
Ниви			
Појас со трска и шамак			
Шума			

Општина Босилово - План за управување со животна средина и социјални аспекти

Слика бр. 13 Мапа на Моноспитовско Блато

Основниот белег на Моноспитовското Блато секако е извонредниот растителен диверзитет. Тука се среќаваат лековити, корисни, флотантни (пливачки), ендемични и други растителни видови.

За време на имплементацијата на проектните активности земјиштето нема воопшто да трпи влијание или експлоатација. За пристап до локацијата постои локален пат покрај речното корито на реката Водочница со што пристапот до локацијата е олеснет.

Можеби најзначаен вид кој се среќава во Моноспитовското Блато е кралската папрат (*Osmunda regalis* - IUCN Статус:Најмала загриженост). Ова е единствениот локалитет во Македонија каде кралската папрат се развива и тоа на еден многу мал простор. Затоа, општина Струмица во 1987 година донела одлука за заштита на кралската папрат како споменик на природата (Сл. Гласник на општина Струмица бр. 7/1987).

Овде се развива и четири-лисната марзилеа (*Marsilea quadrifolia* - IUCN Статус:Најмала загриженост), папрат што наликува на детелина со четири листа кои пловат по површината на водата.

Сè поретко се забележува во Блатото. Ова растение се спомнува во Бернската Конвенција како загрозен вид.

Покрај овие, има и некои растенија кои се многу ретки во другите делови од Македонија, но и овде имаат многу ограничено распространување. Некои од нив се: блатната папрат (*Thelypteris palustris* - IUCN Статус:Најмала загриженост), смиренскиот тамарикс (*Tamarix smyrnensis*), синооката трева (*Sisyrinchium bermudiana*), виолетовиот салеп (*Orchis laxiflora*), *Isoetes phrygia*, бодликавиот амарантус (*Amaranthus spinosus*), *Cladium mariscus* - IUCN Статус:Најмала загриженост и др.

Слика бр. 14 *Osmunda Regalis* (кралска папрат)

За фауната на пајците од Моноспитовското Блато се знае многу малку. Едно од најзначајните откритија е утврдувањето на присуството на пајакот рибар (*Dolomedes plantarius*) кој се наоѓа на (IUCN, - Меѓународна унија за конзервација на природата) листата на загорени видови.

Во самото Блато живеат уште многу видови пајаци од кои најзначајни се следниве: (*Mendoza canestrinii*) која последен пат во Македонија е најдена во 1929 година и по 80 години е пронајдена единствено во ова Блато.

Clubiona phragmitis, *Hypsosinga heri* - видови кои во Македонија живеат единствено во Моноспитовското Блато.

Во Моноспитовското Блато и неговата околина се регистрирани 11 видови водоземци и 16 видови влекачи:

- Triturus vulgaris* Статус:Најмала загриженост (обичен тритон)
- Triturus karelinii* Статус:Најмала загриженост (голем тритон)
- Salamadra salamandra* Статус:Најмала загриженост (дождовник)
- Bombina variegata* Статус:Најмала загриженост (жолт мукач)
- Bufo viridis* Статус:Најмала загриженост (зелена крастава жаба)
- Bufo bufo* Статус:Најмала загриженост (крастава жаба)
- Hyla arborea* Статус:Најмала загриженост (лисна жаба)
- Pelobates syriacus* Статус:Најмала загриженост (лукова жаба)
- Rana dalmatina* Статус:Најмала загриженост (далматинска жаба)

Rana graeca Статус:Најмала загриженост (грчка жаба)
Rana ridibunda Статус:Најмала загриженост (зелена жаба)
Mauremys rivulata Статус:Најмала загриженост (речна желка)
Emys orbicularis Статус:Најмала загриженост (блатна желка)
Testudo hermanni Статус:Најмала загриженост (херманиева желка)
Podarcis muralis Статус:Најмала загриженост (сиден гуштер)
Podarcis erhardii Статус:Најмала загриженост (македонски гуштер)
Lacerta trilineata Статус:Најмала загриженост (голем зелен гуштер)
Lacerta viridis Статус:Најмала загриженост (зелен гуштер)
Anguis fragilis Статус:Најмала загриженост (слепјак)
Natrix tessellata Статус:Најмала загриженост (рибарка)
Natrix natrix Статус:Најмала загриженост (белоушка)
Dolichophis caspius Статус:Најмала загриженост (жолт смок)
Elaphe quatuorlineata Статус:Најмала загриженост (ждепка)
Zamenis longissimus Статус:Најмала загриженост (ескулапов смок)
Platyseps najadum Статус:Најмала загриженост (стрелец или џитка)
Coronella austriaca Статус:Најмала загриженост (медова змија)
Vipera ammodytes Статус:Најмала загриженост (поскок)

Кај цицачите, од особено значење е присуството на видрата (*Lutra lutra* IUCN Статус: Речиси загроени) како и на седум вида лилјаци, и тоа: мехелиев потковичар (*Rhinolophus mehelyi* IUCN Статус:Ранливи), голем потковичар (*Rhinolophus ferrumequinum* IUCN Статус:Најмала загриженост), мал потковичар (*Rhinolophus hipposideros* IUCN Статус:Најмала загриженост), долгокрилест лилјак (*Miniopterus schreibersi* IUCN Статус:Најмала загриженост), остроушест ноќник (*Myotis blythi* IUCN Статус:Најмала загриженост), голем ноќник (*Myotis myotis* IUCN Статус:Најмала загриженост) и долгопрст ноќник (*Myotis saraccini* IUCN Статус:Ранливи). Сите овие видови се вклучени како строго заштитени животни во листите на Бернската конвенција и Европската директива за станишта. Според последните проценки на (IUCN -Црвената листа на загроени видови), мехелиевиот потковичар, малиот потковичар и долгопрстиот ноќник се вклучени во категоријата ранливи видови. Видрата според (IUCN Црвената листа на загроени видови), на глобално ниво, е категоризирана како близу загроен вид. Популацијата на видрата во Македонија сè повеќе се намалува, така што е неопходно да се отпочнат активности за зачувување на овој животински вид и неговите станишта. Видрата би можела да биде еден од водечките видови за зачувување на Моноспитовското Блато како нејзино станиште.

Рибите, односно риболовот во Моноспитовското Блато пред 50 години бил важна активност од егзистенцијално значење на локалното население. Имајќи ја предвид моменталната ситуација во Моноспитовско Блато, (исушено и со многу лош квалитет на вода), не е ни чудно што во самото Блато се среќаваат мал број видови риби. Водите кои дотекуваат во Блатото, поради конфигурацијата на теренот гравитираат кон Моноспитовскиот канал лоциран низводно од самото Блато. Приливот на вода од подножјето на планината Беласица е намален како резултат на пресушувањето на изворите кои гравитираат кон Блатото. Може да се каже дека Блатото не е постојано живеалиште за најголем дел од рибите, но претставува значаен локалитет за нивно

мрестење. Тоа особено важи за штуката (*Esox lucius* -IUCN Статус:Најмала загриженост), која со сигурност влегува во Моноспитовското Блато за да се мрести Податоците од локалното население кажуваат дека, не толку одамна (пред десеттина години), штуката, заедно со други видови краповидни риби, се задржувале преку цела година во делови од Моноспитовското Блато кои биле постојано под вода.

Во водите на река Струмица се среќаваат следниве видови риби: Штука (*Esox lucius*), платиче (*Rhodeus amarus*- IUCN Статус:Најмала загриженост), струмичка мрена (*Barbus strumicae*- IUCN Статус:Најмала загриженост), струмичка штипалка (*Cobitis strumicae* - IUCN Статус:Најмала загриженост), клен (*Squalius Orpheu* IUCN Статус:Најмала загриженост), како и интродуцираните (*Pseudorasbora parva*, *Carassius gibelio* i *Gambusia Holbrook*- IUCN Статус:Најмала загриженост). Струмичката мрена и струмичката штипалка живеат во истечните води, но не и во Моноспитовското Блато и мирните делови на каналите.

Интродуцираните видови риби се толерантни кон загадување и се инвазивни видови кои претставуваат закана за популациите на автохтоните риби. Гамбузијата (*Gambusia holbrooki*) е интродуциран вид риба заради биолошка борба со маларичниот комарец. Досега нема релевантен податок кој докажува дека има влијание на намалувањето на популациите на маларичниот комарец, но има докази дека влијае врз домашните (автохтони) видови риби и сериозно загрозува голем број на ендемични видови.

Заради исушувањето на Моноспитовското Блато и влажните ливади во неговата околина, значително е намален бројот на штрковите кои се гнездат во неговата околина. Не постојат податоци колкава била нивната бројност пред исушувањето, но се претпоставува дека надминувала 150 двојки. Во 1958 година нивниот број во селата, во непосредната близина на Блатото, изнесувал најмалку 80 двојки, а во 2007 година е намален на само околу 20 двојки.

Во Моноспитовското Блато се регистрирани вкупно 112 видови птици, но овој број со сигурност не е конечен, и веројатно ја надминува бројката од 130 видови. За жал, и покрај релативно големиот број на видови, на прв поглед зачудува малиот број на единки - кај многу од птиците, карактеристични за водните живеалишта. Станува збор за присуство на само неколку двојки или единки. Голем број видови од интерес за заштита, или од интерес за набљудувачите на птици, во Моноспитовското Блато се среќаваат многу спорадично, доколку воопшто може да се видат.

Од вкупниот број на видови, 48 се поврзани со блатните живеалишта, додека останатите се поврзани со обработливите површини во непосредна близина, грмушестите предели, или доаѓаат од околните населени места. За сигурни гнездилки се сметаат 63 видови, но само 19-21 од нив се од групата на птици поврзани со блатните живеалишта, што е многу мал број и јасно ја отсликува неповолната состојба на Блатото. Уште најмалку 4 видови се среќаваат на Моноспитовското Блато во потрага по храна, во периодот на гнездење, иако не гнездат на истото. Дополнително, од истата група на презимување се среќаваат уште најмалку 7 видови, а уште најмалку 16 други можат да бидат набљудувани при миграција.

Како гнездилки во Блатото се среќаваат малиот воден бик (*Ixobrychus minutus* -

IUCN, Статус:Најмала загриженост), дивата патка (*Anas platyrhynchos* – IUCN Статус:Најмала загриженост), обичната и зеленоногата барска кокошка (*Rallus aquaticus* - Статус:Најмала загриженост, *Gallinula chloropus*- - Статус:Најмала загриженост), блатната еја (*Circus aeruginosus* - Статус:Најмала загриженост), калуѓерката (*Vanellus vanellus* – Статус:Речиси загрозени), неколку видови трскарари (*Acrocephalus* spp.) и други широко распространети видови. Во периодот на гнездење по храна доаѓаат и црниот штрк (*Ciconia nigra* - Статус:Најмала загриженост), сивата чапја (*Ardea cinerea* - Статус:Најмала загриженост), малата бела чапја (*Egretta garzetta* - Статус:Најмала загриженост), малиот орел кликач (*Aquila romana* - Статус:Најмала загриженост) и други видови кои се гнездат во неговата поширока околина.

На презимување или при миграција се среќаваат и малиот нуркач (*Tachybaptus ruficollis* - Статус:Најмала загриженост), повеќе видови патки, како беријата (*Anas crecca* - Статус:Најмала загриженост), свиркачот (*Anas penelope* - Статус:Најмала загриженост), крецката (*Anas querquedula* - Статус:Најмала загриженост), чапји, рибарки (*Chlidonias* spp – IUCN Статус:Најмала загриженост) и други. Во најблиската околина на Моноспитовското Блато, во мал број (со по една-две двојки) се среќаваат разни видови грабливи птици (јастреб кокошкар - *Accipiter gentilis* - Статус:Најмала загриженост), јастреб врапчар (*Accipiter nisus* - Статус:Најмала загриженост), глувчар – (*Buteo buteo* - Статус:Најмала загриженост), лисест глувчар – (*Buteo rufinus* - Статус:Најмала загриженост), орел змијар – (*Circus gallicus* - Статус:Најмала загриженост), ветрушка (*Falco tinnunculus* - Статус:Најмала загриженост), пчеларката (*Merops apiaster* - Статус:Најмала загриженост), пупунецот (*Upupa epops* - Статус:Најмала загриженост), кукавицата (*Cuculus canorus* - Статус:Најмала загриженост), чучулиги (голема чучулига - *Melanocorypha calandra* - Статус:Најмала загриженост), полската чучулига – (*Alauda arvensis* - Статус:Најмала загриженост), ластовички (*Hirundinidae*), дроздови (*Turdidae*), грмушарчиња (*Sylviidae*), сипки (*Paridae*), свингалки (*Fringillidae*), стрнарки (*Emberizidae*) и други.

Црниот штрк и малиот орел - кликач, се меѓу поретките птици во Македонија, со проценета бројност на повеќе од 30, односно 10 двојки. По една двојка од двата вида се среќава во Моноспитовското Блато во периодот на размножување. Тие се гнездат во околните планини, а во Моноспитовското Блато ги задоволуваат нивните потреби за храна. И двата вида се многу чувствителни на вознемирување.

Слика бр. 15 Бела чапја

Постојат повеќе закани во однос на опстанокот на Моноспитовското Блато и тоа:

Промената на хидролошкиот режим, односно хидрографијата на Моноспитовското Блато и неговата околина започнала по Втората светска војна, во 1947 година. Пред тоа, отворената водена површина во Моноспитовското Блато зафаќала околу 500 ха, а се полнело главно од реките Водочница, Тркања, Воденичница, Баба и Барленска Река и од многубројните поројни води и поточиња што се сливат од Беласица. Со мелиоративните зафати за исушување на Блатото, реката Водочница е прокопана од потегот пред Блатото до нејзиниот влез во реката Струмица (и оттогаш е позната и како Моноспитовски Канал), со цел дренање на водите од Моноспитовското Блато. Заедно со Моноспитовскиот Канал, бил прокопан и Младинскиот Канал со должина од 16 км во подножјето на Бласица, со цел да ги прифаќа поголемиот дел од водите од Беласица кои го полнеле Блатото.

Со прокопувањето на спомнатите два канали, мочуришниот дел од Блатото е максимално намален и денес е сведен на неколку окна каде нивото на водата варира во зависност од временските услови. По првите мелиоративни зафати од 1947 година, следуваат уште неколку зафати (во периодот од 1963 до 2006 година), со што е засилено дренањето на Блатото. Во последните 20 години состојбата со хидролошката мрежа на Моноспитовско Блато и околината е во постојана промена. Некои од старите прокопани канали заради неодржувањето се затрупани, а прокопани се нови заради интересите на локалните земјоделци. Сите овие промени на хидролошкиот режим влијаат врз распространувањето на растителниот и животинскиот свет, а исто така и на фрагментација на живеалиштата.

Уништување и деградација на живеалиштата - Уништувањето на живеалиштата е најсериозната актуелна закана која е идентификувана во Моноспитовското Блато. Исушувањето на блатните површини како и сечењето и палењето на трските и другите растенија, со цел да се зголеми плодната површина за земјоделски цели, е присутна на сите периферни делови каде што е границата со земјоделските површини. Загубата на живеалиштата се рефлектира врз сите растителни и животински групи. Видовите кои

живеат во водните екосистеми се карактеризираат со тесни прилагодби и уништувањето на нивните живеалишта, неминовно доведува до драстично намалување на нивните популации и целосно исчезнување. Со палењето на трската директно се уништуваат живеалиштата, гнездата на птиците и значаен дел од изворите на храна: (разни безрбетници кои живеат во Моноспитовското Блато). Мора да се спомене дека од палењето не е поштеден ниту локалитетот на кралската папрат во близина на с. Банско.

Еутрофикација и загадување на водите - Еутрофикацијата и загадувањето на водите е многу сериозна закана за биолошката разновидност на Моноспитовското Блато. Најголем дел од загадувачките материи навлегуваат преку континуираниот испуст на фекални отпадни води во Водочница, која со себе ги носи комуналните отпадни води од градот Струмица (фекалната канализација). Континуираната и неконтролирана употреба на хемиски средства, (природни и вештачки ѓубрива, пестициди), во околните земјоделски површини значително го интензивираат загадувањето на водата во Моноспитовското Блато. Исто така, присуството на индустриски објекти на територијата на Блатото, претставува дополнителна и сериозна закана. Доказ за лошиот квалитет на водата е присуството на α -мезосапробните дијатомејски индикатори. Некои видови риби (*Pseudorasbora parva*, *Gambusia affinis*, *Carassius gibelio*), кои се најбројни во каналите се индикатори за доста загадени води. Сè поголемото користење на хемикалии во земјоделството предизвикува големи проблеми во популациите на водоземците и влекачите. Дејството на овие отрови може да биде инстантно, (директно), или задоцнето. Задоцнетото дејство се пројавува кога овие хемикалии ќе се вклучат во синџирите на исхрана и имаат кумулативен ефект, така што најголемата смртност се јавува следната година, кога овие животни се будат од хибернација и се заслабнати од долгиот период без храна. Употребата на ѓубрива и хемиски препарати во земјоделството, несомнено предизвикуваат загадување на почвата, а со тоа и на земјоделските производи, кои се користат во исхраната на човекот и домашните животни. Загадувањето на подземните води кои што се користат како вода за пиење: (артериски чешми, бунари) се директна закана за здравјето на локалното население во близина на Моноспитовското Блато.

Ловството во Република Македонија, според законските определби се третира како посебна стопанска профитабилна дејност. Според Законот за ловство на РМ. 127 видови од дивата фауна се прогласени како дивеч. Како загрозен ситен и крупен дивеч се: дивиот зајак, еленот, срната а загрозена птица е еребицата камењарка кои се застапени на територијата на Општината. Овој дивеч е категоризиран како дивеч "заштитен со ловостој", освен срната која е во категорија на "трајно заштитен дивеч, чиј траен опстанок е загрозен. Загрозеноста на овие видови доаѓаат најмногу од зголемениот број на ловци и ловокрадци и незадоволителната и бавна казнена политика против криволовството.

Ловството како стопанска профитабилна дејност овозможува девизен прилив, вработување, развој на угостителството, туризмот, транспортот шумарството и др.

Прекумерниот лов на птиците во Моноспитовското Блато и поширокиот регион, претставува многу важна закана за нивно исчезнување, особено на заштитените видови.

Исто така, регистрирана е и појава на криволов во овој локалитет. Употребата на стапици, пред сè за фаќање на видри кои честопати во потрага по храна влегуваат во околните рибници, е вообичаена практика во Блатото. Криволовот на риба најмногу е

изразен во периодот на мрестење на штуката, кога видот е најранлив, со што се загрозува нејзиниот опстанок во Моноспитовското Блато. Ловот и криволовот се една од најважните причини и за малиот број птици. Извонредно големиот ловен притисок, веројатно поголем од било кое друго место во Македонија, значи директно уништување на многу птици, и големо вознемирување на оние кои ќе ги избегнат истрелите. Евидентна е и неселективноста во ловот, односно предмет на отстрел се и видови кои се под трајна заштита, и немаат значење во исхраната на луѓето.

Криволовот дури се спроведува и ноќе, со што не се обезбедува прибежиште дури и на оние малку птици, кои ќе слетаат во Блатото за одмор и исхрана. За среќа, оваа состојба може лесно да се подобри преку спроведување на постојана забрана за лов, што за краток временски период: (една до две години) ќе доведе до значително зголемување на бројноста на птиците. Затоа ловот се контролира од страна на ЛД Гоце Делчев од Босилово, преку развиена чуварска служба, како и одговорно лице непосредно на самата локација за физичка заштита на Блатото од пожари, узурпација, разорување и слични несакани дејствија.

Слика бр. 16 Моноспитовско Блато

Ловот во општината е развиен преку ловиштето на Ловно друштво Гоце Делчев од Босилово, кое се грижи за дивечот и за правилното постапување со него (одгледување, заштита, прихранување и сл.). Ловиштето има своја чуварска служба. Вкупната површина на ловиштето изнесува 14.420 хектари од кои 13.820 хектари се ловна површина. Од видовите на ловен дивеч најчесто се среќаваат: дива свиња, лисица, еребица, фазан, волк, зајак и неколку видови перјест, прелетен дивеч: грлици, потполошки, гулаби, барски птици и сл.

Слика бр. 17 Моноспитовско Блато

Слика бр.18 Моноспитовско Блато

Има еден поголем рибник во општината, каде што се одгледува риба на природен начин, и истиот е во околицата на селото Моноспитово, близу Блатото. Рибникот е приватна сопственост со површина од околу 1 хектар. Капацитетот на рибникот е 6,000-8,000 риби годишно, за кои е потребно 1.4 тони храна годишно.

2.9 Урбанистичко и просторно планирање

Постојната урбанистичка документација за општина Босилово, не ги задоволува стандардите, бидејќи е доста застарена, па поради тоа неопходно е истата да биде заменета со нова во насока на подобро планирање на развојот на Општината и максимално искористување на нејзините просторни можности.

Во моментот, Општината располага со следнава урбанистичка документација:

- Хамзали (Урбанистички план вон населено место)
- Робово (Урбанистички план за дел од с. Робово, измена и дополнување со зона за стопанство).

Условите за градба, односно одобреноста за градење се издаваат врз основа на горенаведената урбанистичка документација, во согласност со Законот за градење.

Постојат големи неизградени градежни површини кои се наоѓаат во градежните опфати на населените места, а кои не се во сопственост на Општината што во голема мера влијае на можностите за креирање на нејзиниот локален економски развој, преку нивна продажба на потенцијални домашни и странски инвеститори.

3. Влијанија врз животната средина

Планот за управување со животната средина се стреми кон тоа да ги процени потенцијалните влијанија врз животната средина и општеството согласно предвидените активности.

3.1. Емисии во воздухот

Локацијата на подпроектот е релативно мирно место, без интензивен сообраќај кој драматично би влијаел врз животната средина и загадувањето на воздухот. Со изградбата, користењето и одржувањето на планираната инфраструктура, не се очекуваат значителни промени во квалитетот на воздухот, со оглед на тоа дека обемот на работа е ограничен на изградба на соодветно паркиралиште на локација која веќе се користи за тоа и инсталирање на систем за централно греење на пелети, што би значело подобрување бидејќи моментално се користат печки на дрво.

Единствените загадувачи на воздухот во фазата на изградба ќе бидат возилата и машинеријата што ќе се користи од страна на изведувачот. Меѓутоа, се предвидува тоа да биде минимално загадување и со кратко времетраење (за време на изведувачето на работите) и нема да има сериозно влијание врз квалитетот на воздух.

Затоа, не постои потенцијално негативно влијание од реализацијата на овој подпроект врз која било чувствителна област од животната средина. Да заклучиме, нема да има дополнително исфрлање на загадувачи во воздухот што би имале значително влијание врз животната средина.

Планираниот проект за изградба и реконструкција не ја предвидува појавата на пречки што би дејствувале кон менување на правецот на ветрот, така што не очекувајте дополнително значително климатско влијание врз наведените области, различно од она што е опишано и што е типично за овој регион.

Во оперативната фаза нема да има емисии во воздухот, освен оние од употребата на пелети за системот за централно греење во рамките на Центарот. Ваквото влијание ќе биде долгорочно, со мало (минорно) значење и интензитет, како и со локален карактер (исто или помало влијание во споредба со моменталната состојба – користењето на огревно дрво).

3.2. Емисии во водата и канализацијата

За време на активностите што ќе бидат извршени во текот на изградбата и реконструкцијата, предвидени во подпроектот, не се очекуваат никакви емисии во подземните и површинските води, ниту пак во атмосферската канализација. Од особена важност е да се избегне протекување на масло и гас од машините што ќе се користат за време на изградбата и нивен директен контакт со почвата, а посредно и со подземните води, поточно со водените ресурси.

Ќе бидат овозможени санитарни уреди за работниците (монтажни тоалети или постоечката инфраструктура. Проектните активности на локацијата (внатре во калливите области) ќе бидат изведени во текот на летото кога земјата е сува и нема вода, и згора на тоа тешки возила и електрична опрема нема да се користи при реконструкцијата на дрвената инфраструктура, така што нема да има услови за какви било емисии во водата. Материјалите што ќе се користат за обновувањето, особено дрвото, нема да се третираат со какви било агенси (обложување, импрегнирање, итн.) и боја. На локацијата исто така нема да се применат никакви антикорозивни метки.

3.3. Емисии во почвата

Проектните активности што ќе се изведат нема да имаат влијание врз почвата, бидејќи нема да се користат тешки возила и електрична опрема при реконструкцијата на дрвената инфраструктура, реконструктивните работи ќе бидат извршени рачно и непосредното опкружување на дрвената инфраструктура ќе биде третирано внимателно и согласно одредена процедура. Нема да има отпад што ќе остане врз почвата и комуналниот отпад создаден од страна на ангажираните работници ќе биде собран во соодветни контејнери и ќе биде подоцна однесен со возило. Изведувачот нема да дозволи никакво протекување на моторно масло од возилата кои ќе ги извршат предвидените инфраструктурни активности. Овие мерки на претпазливост ќе ги заштитат и подземните води.

Проектните активности мора да се извршат на таков начин што ќе се оневозможат случајните емисии во почвата, како и тоа ќе се оневозможи оштетување на структурата на почвата поради движењето на возилата. Во можни ненамерни емисии спаѓаат протекување на гориво, масло, подмачкувачи и други хемикалии, како и одронување на горниот слој од

почвата пораи дожд и ерозија.

Изведувачот мора да ги земе во предвид мерките на претпазливост и ублажување што се дадени во табелата на Планот за ублажување, што е наведена подолу, со цел да се спречи можното протекување на гориво или моторно масло во почвата од ангажираната машинерија на изведувачот. Извршувањето на работите на локалитетот Моноспитовско Блато (обновување на дрвената инфраструктура) нема да предизвика никакво влијание врз почвата бидејќи ќе се користи само дрвена граѓа.

3.4. Бучава, вибрации и нејонизирачко зрачење

Зборот „бучава“ го означува секој непријатен звук што човековото уво тешко го поднесува. Бучавата како комплексен физички феномен зависи од интензитетот, времетраењето и зачестеноста, и негативно влијае врз психо-физичката состојба и трајно и делумно го оштетува слухот.

Се очекува појава на бучава поради користењето возила, машини и електрични алати од страна на изведувачот.

Појавата на бучава од моторните возила на изведувачот за време на работата ќе имаат мошне мало негативно влијание поради фактот што таа ќе има ограничено времетраење и локален карактер. Емисиите на звук би биле незначителни доколку изведувачот користи возила и градежна механизација согласно техничките стандарди и градежните работи се изведуваат дење (7-19 часот).

При изведувањето на работите во Центарот за алтернативен туризам (на локацијата планирана за опремување и монтирање на опрема) ќе има бучава од електричните алати, но од причина што опремувањето и монтирањето ќе се врши внатре, влијанието ќе биде мошне мало врз надворешната средина и луѓето што живеат во близина.

3.5. Создавање отпад

За време на изградбата на паркиралиштето, монтирањето на опрема и реконструкцијата на дрвените патеки, колиби и набљудувачници, големината на отпадот ќе варира. Создавањето отпад од градежните активности може потенцијално да ја загади блиската околина. Речиси сиот генериран отпад ќе биде инертен и ќе биде создаден за време на фазата на изградба. Според листата со типови отпад, најголемиот дел од отпадот што ќе се создаде во текот на проектните активности се категоризира како градежен и рушевински отпад, но ќе има и создавање на мали количини опасен отпад, на пр. поради случајно истурање на машинско масло, подмачкувачи, гориво и други опасни супстанции, преостанати облоги и контаминирани пакувања. Купувањето и монтирањето опрема за Центарот може да создаде неопасен отпад (хартија, картон, пластика и други синтетички материјали) поради амбалажата на опремата (отпад од пакувањата).

Инертниот отпад што ќе се создаде спаѓа во категоријата неопасен отпад. Тој не влијае негативно врз животната средина, но сепак е неопходно да има локација каде што тој отпад ќе биде сместен. Инертниот отпад (на пр. почва, бетон, здробени камења и тули, итн.) може да покрие големи површини и може да го поремети пејсажот. Најголемиот дел од

ископаната почва ќе се употреби за насипување и ќе се складира за понатамошна употреба врз привремени површини. Количините на отпад ќе бидат минимални ако се примени правилно управување со отпадот користејќи ги најдобрите достапни техники за намалување на отпадот за време на фазата на конструкција и за време на оперативната фаза. Обврската за справување со отпадот што ќе се создаде за време на извршувањето на проектните активности му припаѓа на изведувачот на работите.

Создадениот градежен отпад ќе биде пренесен до најблиската легална депонија. Отпадот од реконструкцијата на дрвената инфраструктура и од другите активности ќе биде депониран на привремена локација надвор од мочуриштето и подоцна ќе биде пренесен во комуналното претпријатие „Огражден“ – Босилово за истиот да биде сместен во некоја легална депонија.

3.6. Влијанија врз природата, живеалиштата и видовите

Моноспитовско Блато е природно живеалиште на многу растителни и животински видови. Како пространо живеалиште за многу видови, тоа е значајна дестинација за природниот екосистем во регионот.

Проектните активности што ќе се извршат на локацијата рпредвидена за проектот во Моноспитовско Блато ќе бидат внимателно испланирани и имплементирани со цел да не се поремети живиот свет и да не се уништат природните живеалишта.

Можно е да се појават негативни влијанија врз живиот свет за време на фазата на изградба, поради зголемениот број на луѓе на локацијата. Постои можност да се вознемири живиот свет поради бучавата што би се создала од активностите околу реконструкцијата. Исто така, постои ризик од случајно палење оган и фрлање ѓубре. Ваквите влијанија се локални и ограничени на локацијата каде што ќе се вршат активностите околу реконструкцијата и можноста за нивна појава е мала.

Природниот амбиент на животната средина ќе биде внимателно чуван и промовиран. Работниците кои ќе работат на самото место ќе бидат запознаени со процедурите што ќе треба да ги преземат со цел да не го нарушат природниот екосистем.

Ништо од материјалите што ќе се користат нема да биде токсичен за животната средина, природата (особено водената) и луѓето. Нема да има третман на дрвото (со облоги, боја, итн.) и нема да има третман на другите материјали што ќе се користат на таа локација (на пр., користење антикорозиви). Реновирањето и реконструкцијата на колибите, патеките и набљудувачниците ќе остане во рамките на постоечката големина и дизајн.

Во оперативната фаза постои можност од поголемо создавање отпад поради очекуваниот број туристи. Главниот ризик за живиот свет е статус кво поради тоа што истиот е поврзан со прогласувањето на мочуриштето за споменик на природата. Немањето официјален орган одговорен за заштита и управување ја зголемува можноста од ловење животни во сезона на размножување, криволов, недозволно собирање и нерационално користење на растителниот и животинскиот свет и уништување на постоечкиот жив свет. Недостатокот од организација за управување, подготовката за план за управување и финансиска поддршка од државата може да доведе до судири, проценети како веројатно

долгорочни и со повторливо појавување.

Ние сметаме дека влијанијата врз природата, видовите и живеалиштата ќе бидат минимизирани без опасност од сериозна закана – бидејќи ние подолго време се залагаме да го заштитиме овој природен биодиверзитет.

3.7. Социјални влијанија

Се очекува имплементацијата на овој подпроект да даде позитивни социо-економски бенефити на регионот преку зголемени можности за вработување, како и преку подобрен пристап и подобар пазар за добрата и услугите. Потпроектот не предвидува земање приватно земјиште или преселување на локалното население/мештаните. Најголемиот бенефит ќе биде можноста за развој на руралниот еко-туризам, развојот на локалните занаети и развојот на локалната економија. Поставувањето на оваа локација на туристичката мапа ќе овозможи подобро информирање на туристите и ќе создаде можности за понатамошен развој. Секако дека позитивните социо-економски бенефити што ќе произлезат од овој проект ќе бидат поголеми од негативните ефекти врз природата и животната средина, со што се објаснува оправданоста на имплементацијата на овие проектни активности.

4. Мерки за ублажување

Мерките за ублажување што се опишани во овој дел се општи, а деталните задолжителни мерки за ублажување се дадени во табела во поглавјето за Планот за ублажување и набљудување.

Изведувачот мора да се согласи со сите барања со цел да се елиминира можноста од потенцијални повреди на работниците, локалното население и туристите. Сите активности околу реконструкцијата мора да се извршат од страна на обучени работници.

Страни задолжени за имплементирање на програмата за заштита на животната средина:

1. Изведувач (фирма избрана на тендер)
2. Инженер-надзорник
3. Апликант (корисник) / Општина Босилово.

4.1. Воздух

За време на градежните работи, следењето превентивни мерки треба да биде имплементирано со цел да се минимизира негативното влијание врз воздухот.

- Внимателното одредување на времето за работа врз паркиралиштето (во населеното место Моноспитово).

- Ограничување на непотребниот сообраќај на локацијата каде што вршат градежните работи.

-Имплементација на редовно одржување на возилата и градежната механизација и повремени поправки со цел да се намали протекувањето и емисиите.

- Користење квалитетно (согласно националните стандарди) гориво за возилата. Користењето заштитна опрема, како на пример маски за работниците кога работат во услови на прав. Обезбедување мерки за заштита на возилата и опремата – особено на мерки за одржување на инсталацијата (цевки) за издувните гасови, филтрите за моторното масло и редовно сервисирање на опремата.

4.2. Вода

За време на градежните работи, треба да се применува следење на превентивните мерки со цел да се минимизира негативното влијание врз површинските и подземните води:

- Вршење редовно одржување на возилата и градежната механизација и периодични поправки согласно процедурите со цел да се намали протекувањето, емисиите и распрснувањето (за време на зиградбата). Одржувањето и поправките на возилата и градешната механизација е забрането да се врши на самата градежна локација (паркиралиште).

- Возилата и градежната механизација на изведувачот користат постоечки пристапни патишта.

- Внимателно избирање на локацијата за градежните материјали, складишта / сместување на градежниот отпад (локациите треба да се предвидат во рамките на локацијата за изградба на паркиралиште).

4.3. Почва

За време на градежните работи, следењето превентивни мерки треба да биде имплементирано со цел да се минимизира негативното влијание врз почвата:

- Внимателно планирање на градежните работи со цел да се намалат негативните ефекти и да се овозможи спречување на загадување на почвата.

- Намалувањето на големината на локацијата поради минимизација на земјиштето кое ќе претрпи негативно влијание (сите предвидени градежни активности мора да се извршат во рамките на локацијата што е предвидена за изградба на паркиралиште).

- Ограничување на движењето на возилата и користење машинерија што нанесува помал притисок врз земјата.

– Сите опасни материјали, како на пример, гориво, подмачкувачи, лепила, како и амбалажен отпад се неинертен отпад и истиот мора да се смести во посебни соодветни

контејнери (соодветни за прифаќање и складирање на секакви материјали) сместени на градежната локација, заштитени од екстремни временски услови (дожд, ветер).

- Заштита на градежните материјали и сопирање на градежните активности во услови на поројни дождови.

- Областа на градежната локација ќе биде ограничена.

- Сите позајмувања на чакал и песок, вклучувајќи ги и места каде што вишокот од ископаниот материјал ќе биде фрлен мора да поседуваат соодветна дозвола/одобрување.

4.4. Бучава

За време на градежните работи, треба да се применат следните превентивни мерки со цел да се минимизира негативното влијание на бучавата:

- Градежните активности може да се изведуват само дење (07-19 часот) како што е утврдено со дозволата.

- Градежните активности треба соодветно да се планираат за да се намали времето на користење на опремата што создава најголема бучава.

- Бидејќи станува збор за урбана резидентна област (возење низ градот до локацијата) нивото на бучава не смее да надмине 55 децибели дење и 45 децибели ноќе.

- За време на оперирањето, капаците за генераторите на моторот, компресорите за воздух и другата механичка опрема за која е потребно електрично напојување, треба да бидат затворени и опремата треба да биде поставена што е можно подалеку од резидентната област.

- Употреба на најбобрите градежни практики со посебно истакнување на нивоата на бучава.

4.5. Отпад

За време на градежните работи, следењето на превентивните мерки треба да биде имплементирано со цел да се минимизира негативното влијание на отпадот:

- Воспоставување контакт со овластени собирачи, превезувачи на различни видови отпад и овозможување безбедно конечно сместување. Создадениот отпад треба да биде сместен на посебни локации на локацијата каде што се гради паркиралиштето, означени со видот на отпадот (опасен / неопасен / инертен) до моментот на собирање, превезување и конечно сместување. Возилата што ќе го превезуваат отпадот од градежната локација треба да бидат покриени за да се спречи расфрлање на истиот. Градежните активности ќе завршат единствено тогаш кога сиот градежен отпад ќе биде отстранет (не смее да остане отпад на градежната локација) / ќе биде собран од страна на овластените служби. Забрането е да се пали отпад на градежното земјиште.

- Класифицирање на отпадот согласно националната Листа на отпад (Службен весник бр.100/05),

Главниот отпад треба да биде класифициран според Поглавјето за отпад 17 „Отпад од градење и рушење (вклучувајќи ја и ископаната почва)“ и Поглавјето за отпад 20 „Комунален отпад (отпад од домаќинствата и сличен отпад од комерцијални, индустриски и административни активности) вклучувајќи делови д селектиран отпад“. -Создадениот отпад, ако е возможно, треба повторно да се искористи како градежен материјал (со одобрение од инженерот-надзорник, корисникот и ПЛРК стручњакот за животна средина). - Градежниот отпад ќе биде сместен на депонија за инертен отпад.

- Отпадот што ќе се создаде за време на престојот и работењето на работниците на изведувачот, со применување на најдобрите практики за управување, треба да биде собран, превезен и сместен на депонија што ги исполнува основните стандарди согласно законските акти.

4.6. Биодиверзитет (флора и фауна)

За време на градежните работи, следењето на превентивни мерки треба да се имплементира со цел да се намали негативното влијание врз биодиверзитетот (флора и фауна):

- Просторот што ќе биде опфатен со градежните работи треба да биде намален на минимум на градежната локација во фазата на планирање.

- Нема да има расчистување на земјиште и нема да се отстранува високото зеленило на природната локација. Во случај ако отстранувањето дрвја од непосредното опкружување на паркиралиштето, како и на високите дрвја од рамнината пред зградата, не може да се избегне, тоа ќе се изврши само со добиена писмена дозвола од надлежните служби (на пр., службите за управување со шумите).

- Забрането е собирање огревно дрво од и околу работниот простор.

- Планот за работа ќе биде прегледан и одобрен од страна на стручњак за заштита на природата/биолог. Работите во чувствителната природна област (мочуриштето) ќе бидат надгледувани од страна на стручњак.

- Работата за време на чувствителните периоди (на пр. размножување) за ранливите и (речиси) загрозените видови ќе се избегнува.

- Забрането е вознемирување на животните и собирањето растенија во таа област.

- Само локално произведено, дрво со потврдено потекло и идентичен вид со оригинално поставените ќе се користи во обновувањето.

- Не смее да се отстрани зелена површина. Нема да се оштетат или отстранат дрвја за време на работите во Моноспитовско Блато.

5. План за управување со животната средина и социјалните аспекти

5.1 План за ублажување

Општина Босилово е одговорна за усогласување на проектот со животната средина, имплементирање на проектот и оперирање во рамките на националната легислатива, на овој ПУЖС и во рамките на мерките што тој ги дефинира, како и во рамките на РУЖС (Рамка за управување со животната средина) на целиот проект. Набљудувањето на аспектите на животната средина и социјалните аспекти, како што е дефинирано во Планот за набљудување, е одговорност на општина Босилово. Општина Босилово ќе дава извештаи за усогласувањето со животната средина и за исполнувањето на мерките за зачувување на животната средина и за набљудување на процесот за напредок на ЕСП (Единица за спроведување на проект) во извештаите за редовен напредок на проектот, како и во тримесечните извештаи за време на периодот на имплементација.

Подготвениот План за животна средина и социјални аспекти за овие подпроекти ќе биде дел од тендерската и договорната документација за сите проектни активности. Изведувачот ќе биде обврзан да ги имплементира предвидените мерки согласно Планот за ублажување. Инженерот-надзорник има обврска да ја набљудува и евалуира имплементацијата на предложените мерки во рамките на Планот за набљудување и да ги информира инвеститорите и канцеларијата за проектот (Општина Босилово).

Јавноста ќе биде вклучена во процедурата за процена на влијанијата за време на јавните сослушувања во општина Босилово. Поднесените коментари ќе бидат опфатени во извештајот од јавните сослушувања, кој ќе биде дел од планот. На тој начин, сите коментари од јавноста ќе бидат достапни на апликантите и тие ќе ги земат сите релевантни коментари и ќе ги вклучат одговорите и забелешките во финалниот ПУЖС.

Имплементацијата на Планот за управување со животната средина и социјалните аспекти ќе овозможи навремено преземање на предложените мерки и ќе придонесе кон реализацијата на проектните активности без значителни влијанија врз животната средина.

План за ублажување					
Фаза на подготовка и изградба					
Активност	Очекувано влијание врз животната средина	Предложени мерки за ублажување	Одговорност за имплементирање на мерките за ублажување	Период за имплементирање на мерките за ублажување	Трошоци поврзани со имплементацијата на мерките за ублажување
Сите работи	Можни негативни социјални и здравствени влијанија за работниците и локалното население како резултат со неусогласеноста на безбедносните мерки	<ul style="list-style-type: none"> - Планирање на времето на започнување со проектните активности (за време на работните денови кога бројот на туристи и мештани во/близу локациите на проектот е мал). Јавноста е информирана за работите. - Сите потребни дозволи, мислења и одлуки се добиени пред отпочнување со работите. - Службите за инспекција на заштитата на животната средина и природата и сите други важни служби се извесетни за работите пред истите да започнат. - Мора да се обезбедат пристапни патишта на мештаните до нивните домови. - Имплементирање на добрите градежни практики за време на фазата на реконструкција, вклучувајќи: - Овозможување на правилно обележување на проектните локации со траки и знаци за 	Изведувач Инженер-надзорник Општина Босилово	За време на изградбата	Трошокот е вклучен во предмер пресметката

		<p>предупредување</p> <ul style="list-style-type: none"> - Поставување на информативна табла на проектните локации со општи податоци за проектот, и името на изведувачот и надзорникот; - Монтирање на знаци за намалување / ограничување на брзината за движење на возилата близу проектните локации на паркиралиштето; - Пристап на неовластен персонал во локациите на проектот не е дозволен. Локацијата и работите ќе бидат организирани да течат безбедно. Сите потенцијално опасни точки (на пр. ендеци, дупки и купишта) се означени и заштитени; - Поствување на посебен сообраќаен режим, одобрен од страна на одговорните служби (на пр., сообраќајна полиција) за возилата на изведувачот за време на периодот на изградба (заедно со општинскиот персонал и полицијата) и монтирање на знаци за овозможување безбедно одвивање на сообраќајот и пристап до земјата и установите; - Овозможување безбедност на пешаците. Посебен фокус за безбедност на децата од причина што има училиште во близина (оградување на локацијата). - Поставување вертикална сигнализација и 			
--	--	--	--	--	--

	<p>Превоз и управување со материјалите (Активност А&Б)</p>	<p>знаци на почетокот од локацијата за обновување;</p> <p>- Потребно е да се постават соодветни траки за предупредување и знаци;</p> <p>Со машините треба да управува само искусни и соодветно обучени лица, со што ќе се намали ризикот од несреќи.</p> <p>Сите работници мора да бидат запознаени со опасностите од пожар и мерките за заштита од пожар и тие мора да бидат обучени да ракуваат со противпожарни апарати, хидранти и други уреди што се користат за гасење пожар.</p> <p>Работниците мора да бидат соодветно обучени, сертифицирани и искусни за работата што ја работат (на пр., работата на височини),</p> <p>Уредите, опремата и противпожарните апарати треба секогаш да бидат функционални, за во случај да затребаат да се употербат брзо и ефикасно. Опремата за брза помош треба да биде достапна на локацијата и работниците треба да знаат да ја користат.</p> <p>Процедурите за итни случаи (вклучувајќи истурања, несреќи, итн.) се достапни на локацијата.</p> <p>- Носење заштитна опрема и облека (шлемови на градежните работници) во секој</p>			
--	--	---	--	--	--

	<p>Управување со отпад</p>	<p>момент.</p> <p>-Монтирањето табли и знаци не смее да се меша со сообраќајната безбедност и видливоста.</p> <p>- Потребно е бетонот што ќе се користи при обновувањето да одговара на стандардите на трајност и градација.</p> <p>- Минералните ресурси (песок, чакал, итн.) се земаат само од лиценцирани компании со валидна концесија за црпење/експлоатација. Компаниите можат да докажат дека мерките H&S и мерките за животна средина се исполнети.</p> <p>- Само локално произведено дрво со сертифицирано потекло и од идентичен вид со оригиналното може да се користи за обновување.</p> <p>Ќе биде применета добра пракса за управување со отпад, и тоа:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Идентификување на видовите отпад што може да се создадат на локацијата за реконструкција и нивната класификација според националната Листа на отпад (Службен весник бр.100/05); • Овозможени се посебни контејнери во доволни количини за секој вид отпад и тие се соодветно поставени. • Патишта за ослободување од истиот на соодветни депонии ќе бидат изнајдени за сите поголеми видови отпад што се 			
--	----------------------------	--	--	--	--

	<p>Емисии на воздух</p>	<p>очекува да произлезе од активностите за рушење и изградба.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Минералниот (природниот) отпад од градежните работи ќе биде разделен од општиот смет, органскиот, течниот и хемискиот отпад со сортирање на лице место и истиот ќе биде привремено складиран во соодветни контејнери. Во зависност од потеклото и содржината, минералниот отпад ќе биде повторно вратен на својата локација и ќе биде повторно искористен. • Сиот градежен отпад ќе биде собран и соодветно складиран од страна на овластени собирачи на соодветни депонии/станции за преработка. • Записите за ослободувањето од отпадот ќе бидат редовно ажурирани и ќе се чуваат како доказ за правилно управување, како што е предвидено. • Секаде каде што е можно, изведувачот повторно ќе ги искористи и рециклира соодветните материјали • Исфрлањето каков било отпад (вклучувајќи го и органскиот отпад) или отпадни води во блиската природа или водени базени е строго забрането. • Собирање, превезување и конечно ослободување/процесирање на сите видови отпад од страна на лиценцирана компанија. • Градежниот отпад треба да биде брзо отстранет од локацијата и повторно искористен, ако е можно. Палењето отпад на самата локација или на локации што не се предвидени за тоа е строго забрането. 			
--	-------------------------	--	--	--	--

	<p>- емисија на бучава</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Опасниот отпад ќе биде посебно собран, превезен и складиран/процесиран од страна на лиценцирана компанија. • Градежната локација, патиштата за превоз и локациите за справување со материјалите треба да се прскаат со вода за време на суви и ветровите денови. • Градежните материјали треба да бидат складирани во соодветни места покриени за да се минимизира правта • Возилата од чии товари е голема веројатноста да се испушта прав мора да бидат покриени. • Ограничување на брзината на движење на возилата до локацијата за реконструкција. • Патиштата редовно се метат и чистат на критичните точки. • Држење на горниот слој од почвата и купиштата земја разделени. Заштита на истите со покривки/огради во случај на ветровито време. • Сместување на купиштата подалеку од каналите за истек, природните теченија на води и мести каде што е голема веројатноста да има ерозија на земјиштето. • Сите товари почва се покриваат при нивно товарење од локацијата за да се отстранат. • Сите превозни возила и машинерија се опремени со соодветна опрема за контрола на емисиите и истите ќе бидат редовно одржувани и проверувани. • Сите возила и машини ќе користат бензин од официјален извор (лиценцирани бензински станици) и ќе се користи гориво 			
--	----------------------------	---	--	--	--

	<p>- токсични / опасни материјали и управување со опасен отпад</p>	<p>соодветно за машините и одобрено до производителот на возилата.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Нема да има претерана работа во место на возилата што ќе се користат на градежната локација. <p>- користење вибрио ролери со машинерија со мала бучава</p> <p>- Бидејќи станува збор за урбана резидентна област (локацијата е во населеното место Моноспитово) нивото на бучава не треба да надмине 55 децибели дење и 45 децибели ноќе.</p> <p>- Градежните работи не се дозволени да се вршат ноќе, активностите на локацијата ќе бидат ограничени од 7.00 часот до 19.00 часот (како што е наведено во дозволата).</p> <p>- За време на активностите, моторот, генераторите, компресорите за воздух и другата електрична опрема треба да биде затворена и сместена што е можно подалеку од резидентната област.</p> <p>- Пумпите и другата механичка опрема треба ефикасно да се одржуваат.</p> <p>- Привременото складирање на сите опасни или токсични супстанции на локацијата (вклучувајќи го и отпадот) ќе биде во безбедни (отпорни на протекување) контејнери означени деталите од составот, својствата и информациите за справување.</p>			
--	--	---	--	--	--

	<p>Подготовка за воитни случаи</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Опасните супстанции (вклучувајќи го и течниот отпад) треба да се чуваат во контејнери отпорни на протекување за да се спречи иустурање и протекување. Овој контејнер треба да содржи систем за секундарно ограничување, двојни сидови или нешто слично. Системот за секундарно ограничување не смее да содржи пукнатинки, не смее да протекува и мора брзо да се празни. - Контејнерот со опасни супстанции мора да биде затворен, освен кога додавате или отстранувате материјали/отпад. Со нив не смее да се ракува и тие не смеат да се отвораат или складираат на начин што може да предизвика истите да протечат. - Контејнерот што содржи запаллив или реактивен отпад мора да биде сместен најмалку 15 метри (50 стапки) од меѓата на локацијата каде што се вршат градежните работи. - Отпадот никогаш не смее да се меша и истиот се превезува со посебно лиценцирани носачи и тој се складира/процедсира само во лиценцирана установа. - Боите со токсични состојки, раствори или бои врз база на олово не смеат да се користат. Нема да се користат антикорозивни мерки на оваа локација. 			
--	------------------------------------	--	--	--	--

	<p>Квалитет на вода и почва</p>	<p>Нема да се врши складирање на големи количини гориво на оваа локација.</p> <p>Внимавајте работниците да се запознаени со безбедносните прописи и правилата за складирање на секој продукт.</p> <p>Овозможување апсорбирачи за протекувања на локацијата. Во случај на несреќа, сопрете го протекувањето и поправете го местото. Отпадот треба да се третира како опасен.</p> <p>Следете ги MSDS/МСДС (безбедносен лист на материјалот) инструкциите кога работите со хемикалии.</p> <p>Планот за подготовка во итни случаи е подготвен и пренесен на работниците.</p> <p>Запознаеност со мрежите во близината на локацијата.</p> <p>Во случај на ненамерно оштетување на некоја од мрежите, веднаш престанете со сите активности, известете ги соодвените служби во регионот и веднаш поправете ја оштетената мрежа согласно националната легислатива и Планот за подготовка во итни случаи.</p> <p>Овозможување противпожарна опрема и обуки за вработените.</p> <p>Спречување истекување на опасни материи од отпадот (привременото складирање на отпадот треба да биде заштитено од протекувања, а контејнерите за опасен или</p>			
--	---------------------------------	---	--	--	--

	<p><u>Случајни наоди</u></p> <p>Заштита на природата</p>	<p>токсичен отпад треба да бидат орпемени со систем за секундарно задржување, на пример контејнери со двојни сидови.</p> <p>Ако се појави опасно протекување, сопрете го и отстранете го, исчистете ја локацијата и следете ги процедурите и мерките за управување со опасен отпад.</p> <p>Во случај ако се појави протекување од работната област, која веројатно е загадена со опасни супстанции, тоа ќе биде соберено на лице место во привремен базен и ќе биде пренесено во соодветна лиценцирана прочистителна станица.</p> <p>Водата што ќе се врати во природните водени текови никогаш нема да ги надмине регуларните стандарди за вода по пат на регуларно тестирање.</p> <p>Монтирање и одржување на соодветни санитарни установи за работниците. Отпадните води од овие извори треба да се превезат во соодветни прочистителни станици.</p> <p>Ќе се користат само постоечките извори на вода. Нема да има црпење на вода од самата локација.</p> <p>Водата ќе биде разделена од работите.</p> <p>Спречување на опасно истурање од резервоарите (задолжителен систем за секундарно задржување, на пример, контејнери со двојни сидови), од градежната опрема и возилата (редовно одржување и проверување на маслото и гаста), машините и возилата ќе се паркираат и со нив ќе се</p>			
--	--	--	--	--	--

		<p>управува само на асфалтирани или бетонски површини со систем за површинско собирање на протечените течности.</p> <p>Не е дозволено вршење на работи во областите со археолошко и културно наследство.</p> <p>Ако се појават случајни наоди, работите ќе бидат сопрени, одговорните служби ќе бидат известени согласно националната легислатива и ќе се постапи согласно нивните инструкции. Работите ќе почнат повторно само тогаш кога релевантните служби ќе го исчистат теренот.</p> <p>Нема да има сечење дрвја. Отстранувањето на зеленилото е дозволено само за потребите на работата околу паркиралиштето. Во случај ако треба поединечни дрвја да се отстранат, компетентните служби (како на пример службите за шумарство и заштита на природата) мора да дадат одобрение.</p>			
2. Инсталирање систем за централно греење на пелети	- Отпад (ситен градежен отпад од дупчење на внатрешните ѕидови)	- превезување на градежниот отпад до најблиската легална депонија	Изведувач	За време на изградбата	Нема трошок

<p>3. Реконструкција на дрвените патеки, дрвените набљудувачници, дрвените колиби и дрвените чунови</p>	<p>- Биоразградлив отпад (отпад од дрвени материјали)</p> <p>- Заштита на природата</p>	<p>- Превезување на отпадот од дрвените материјали до соодветната депонија</p> <p>Криволовот, вознемирувањето животни, собирањето тревки и шумски плодови е строго забрането.</p> <p>Отворените огнови се строго забранети.</p> <p>Нема да има фрлање ѓубре.</p> <p>Пред да се почне со работа, мора да се провери дали во таа област има млади животни, дувла и гнезда.</p> <p>Минимизирање на работната област и користење само на она што е неопходно.</p> <p>На локацијата нема да се врши чистење и миење на возилата и машините.</p> <p>Работниот план се прегледува и одобрува од страна на стручњак за заштита на природата (биолог).</p> <p>Работите ќе се вршат под надзор на стручњак за заштита на природата.</p> <p>Нема да има отстранување на зеленило.</p> <p>Нема да има користење на антикорозивни средства на самата локација. Дрвото што ќе се користи ќе биде во својата природна состојба и истото нема да се третира со средства за заштита на дрво, бои, облоги, лакови или какви било други агенци. Нема да се користат материјали што го загрозуваат квалитетот на водата, водениот и другиот</p>	<p>Изведувач</p>	<p>За време на изградбата</p>	<p>Вклучено во буџетот за проектот .</p>
---	---	---	------------------	-------------------------------	--

		<p>животински свет.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Вознемирувањето и ловењето животни во областа е забрането. - Нема да се отстранат никакви зелени површини. Нема да се оштетат или отстранат дрвја за време на работите. <p>Отворените огнови се строго забранети.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Во случај на пошумување, ќе се користат само автохтони видови, типични за областа во која ќе се засадат.			
--	--	--	--	--	--

Оперативна фаза					
Активност	Очекувано влијание врз животната средина	Предложени мерки за ублажување	Одговорност за имплементирање на мерките за ублажување	Период за имплементирање на мерките за ублажување	Трошоци поврзани со имплементацијата на мерките за ублажување
1. Активности и работа на работниците за време на оперативната фаза	- мешан комунален отпад	- фрлање во канти или контејнери за отпад, посебен транспорт до соодветна депонија/процесирање од страна на овластени компании	Јавно претпријатие „Огражден“	За време на оперирањето	350 денари месечно – овој трошок ќе го покрива општина Босилово
2. Создавање отпад од системот за централно греење	пепел	- фрлање во канти или контејнери за отпад, посебен транспорт до соодветна депонија/процесирање од страна на овластени компании	Јавно претпријатие „Огражден“	За време на загревањето на објектот	350 денари месечно – овој трошок ќе го покрива општина Босилово
3. Оперирање на системот за централно греење на пелети	Квалитет на воздух	Редовно одржување на системот за централно греење	Општина Босилово	Пред почетокот на грејната сезона	
4. Отпад од посетители на локалитетот Моноспитовско Блато	Комунален отпад	- фрлање во канти или контејнери за отпад, посебен транспорт до соодветна депонија/процесирање од страна на овластени компании	Јавно претпријатие „Огражден“ Босилово	За време на посетите и прошетките од страна на посетителите на локалитетот	500 денари месечно – овој трошок ќе го покрива општина Босилово

5.2 Активности за набљудување/мониторинг

Од суштинско значење е да се подготви програма за набљудување и да се врши соодветно често набљудување со цел да се демонстрираат вкупните перформанси од проектните активности и краткорочните влијанија предизвикани од градежните активности.

Поконкретно, како интегрален и суштински дел од Планот за набљудување на животната средина и социјалните аспекти, Програмата за набљудување на животната средина треба да ги има следните цели:

- Одредување на вистинскиот обем / големина на влијанието;
- Контролирање на влијанијата што се создадени како резултат на градежните процеси и оперативната фаза;
- Проверување на стандардите за заштита на животната средина што се применливи за време на градежните активности;
- Проверување и набљудување на имплементацијата на решенијата за заштита на животната средина за време на градежните активности;
- Предложување мерки за намалување во случај на неочекувани влијанија; Проценување на ефектот од мерките за намалување во градежната и оперативната фаза;

Проектот ќе имплементира план за набљудување на животната средина што:

(1) ја набљудува работата на изведувачот за време на имплементацијата на проектот со цел да се провери дали изведувачот ги применува очекуваните мерки за намалување, и потоа (2) ги проценува вистинските влијанија што проектот ги има врз животната средина во текот на годините откако завршиле разните компоненти на проектот. Главните компоненти на Планот за набљудување опфаќаат:

- Набљудување на еколошките параметри;
- Набљудување на конкретни области, локации и параметри;
- Применливи стандарди и критериуми;
- Времетраење и зачестеност
- Обврски на институцијата и
- Трошоци.

План за мониторинг / набљудување

Кои параметри треба да се набљудуваат?	Каде се параметрите што треба да се набљудуваат?	Каков е параметрот што треба да се набљудува (што треба да се измери и како)?	Кога се случува параметрот што треба да се набљудува (време и зачестеност)?	Чив е параметрот што треба да се набљудува– (одговорност)?	Колкав е трошокот за вршење набљудување?
<p>1. Сите работи</p> <p>Сите потребни дозволи, мислења и одлуки се добиени пред отпочнувањето со работите</p> <p>Инспекциите за заштита на животната средина и природата и други важни институции се известени пред почетокот на работите.</p> <p>Планирање на времето за започнување на проектните активности (за време на работните денови кога бројот на туристи и мештани на или близу локацијата на проектот е мал),</p> <p>- Мора да се обезбедат притапни патеки за локалното население да доаѓа до своите домови.</p> <p>- Овозможување правилно маркирање на локациите за проектот со траки и знаци за</p>	<p>Двор на Центарот за алтернативен туризам и креативен развој во село Моноспитово</p>	<p>Работа во дозволеният период (7-19 часот)</p> <p>Притапните патишта на локалното население до своите домови се обезбедени</p> <p>Градежната локација е означена и обезбедена</p> <p>Информативната табла е поставена на локациите за проектот</p> <p>Знаци за намалување / ограничување на брзината на возилата се поставени</p>	<p>Пред и за време на изградбата</p>	<p>Надзорник, Општински инспектор (градежен, комунален, за животна средина)</p>	<p>Вклучено во буџетот за подпроектот</p>

<p>предупредување.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Поставување информативна табла на локациите за преоктот со општи податоци за проектот, и име на изведувачот и надзорникот; - Поставување знаци за намалување / ограничување на брзината на возилата близу локацијата на проектот за паркиралиштето; - Пристапот на неовластен персонал во локациите за проектот не е дозволен; - Поставување посебен сообраќаен режим за возилата на изведувачот за време на изградбата (заедно со општинскиот персонал и полиција) и поставување на знаци за зголемена безбедност, проток на сообраќај и пристап до земјиштето и установите; - Поставување вертикална сигнализација и знаци на почетокот од локацијата за обновување; - Поставувањето табли и знаци не смее да се меша со сообраќајната безбедност и видливоста. 	<p>Пред прифаќањето на материјалите на градежната локација</p> <p>Двор на Центарот за развој на алтернативен туризам и креативен развој во с. Моноспитово</p>	<p>Пристапот на неовластен персонал во локациите за проектот не е дозволен.</p> <p>Поставен сообраќаен режим околу градежните локации, знаци за зголемена безбедност, проток на сообраќај и пристап до земјиштето и установите</p> <p>Поставена вертикална сигнализација и знаци на почетокот од локацијата за обновување</p> <p>Поставените табли и знаци не се мешаат со сообраќајната безбедност и видливост</p> <p>Минералните ресурси се набавуваат само од лиценцирани компании со валидни концесии за црпење/експлоатирање.</p> <p>Контејнерите за секоја категорија отпад се</p>			
---	---	--	--	--	--

<p>- Се додава крупен чакал во бетонот што ќе се користи обновата и истиот ги исполнува стандардите за трајност и градација.</p> <p>- Минералните ресурси (песок, чакал, итн.) се набавуваат само од лиценцирани компании со валидни концесии за црпење/ експлоатирање. Компаниите можат да докажат дека ги почитуваат H&S мерките и стандардите за управување со животната средина.</p> <p>- За секој посебно категоризиран вид на отпад има посебни контејнери, кои се набавени во доволни количини и се правилно позиционирани.</p> <p>- Минералниот (природниот) градежен шут и урнатини ќе бидат разделени од општиот отпад, огранскиот, течниот и хемискиот отпад по пат на сортирање на лице место и ќе биде привремено складиран во соодветни контејнери. Во зависност од потеклото и содржината, минералниот отпад ќе биде повторно нанесен на својата локација или ќе биде повторно употребен.</p> <p>- Сиот градежен отпад ќе биде собран и правилно сместен од страна на лиценцирана компанија.</p> <p>- Записите за сместување отпад ќе бидат редовно ажурирани и ќе се чуваат како доказ за правилно управување, како што е предвидено.</p>	<p>На и околу градежната локација (двор на Центарот за алтернативен туризам и креативен развој во с. Моноспитово)</p>	<p>испратени на локацијата</p> <p>Отпадот е разделен според видовите на отпад.</p> <p>Отпадот се собира од страна на лиценцирани собирачи.</p> <p>Записите за сместување отпад се редовно ажурираат и чуваат како доказ</p> <p>Не се исфрла отпад и отпадни води во водите на блиското опкружување.</p> <p>Се применува прскање со вода за да се спречи кревањето на прав.</p> <p>Градежните материјали и возилата се покриени</p> <p>Се применува ограничување на брзината на возилата што се движат околу локацијата</p>			
---	---	--	--	--	--

<p>- Секогаш кога е можно, изведувачот ќе ги повторно употреби и рециклира соодветните и употребливите материјали.</p> <p>- Складирањето каков било отпад (вклучувајќи го и органскиот отпад) или отпадните води од блиската околина е строго забрането.</p> <p>- Градежниот отпад треба да биде веднаш отстранет од локацијата и повторно искористен ако е возможно;</p> <p>- Градежната локација, транспортните патишта и локациите за справување со материјалите треба да се прскаат со вода за време на суви и ветровити денови.</p> <p>- Градежните материјали треба да се складираат на соодветни места и да се покријат за да се минимизира правта.</p> <p>- Возилата што превезуваат товари од кои е голема веројатноста да се емитува прав мора да бидат покриени.</p> <p>- Ограничување на брзината на возилата до локацијата за реконструкција.</p> <p>- Патиштата редовно се метат и чистат на критичните точки.</p> <p>- Горниот слој од земјата и купиштата земја ќе се чуваат посебно. Ќе бидат заштитени со покривки/огради во случај на ветровито време.</p> <p>- Сите товари со почва се покриваат кога ќе бидат однесени од локацијата.</p>		<p>Патиштата редовно се метат и чистат. Горниот слој од почвата и купиштата земја се разделени</p> <p>Сите транспортни возила и машини се орпемени со соодветна опрема за контрола на емисиите и истите редовно се одржуваат и тестираат. Сите возила и машини користат бензин од официјални извори (лиценцирани бензински станици) и гориво што е препорачано од страна на производителот на возилата.</p> <p>Вибро-ролери со ниска емисија на бучава.</p> <p>Нивото на бучава не треба да надмине 55 децибелни дење и 45 децибелни ноќе</p> <p>Работата на локацијата е ограничена од 7.00 часот со 19.00 часот</p> <p>За време на оперирањето, капаците</p>			
--	--	--	--	--	--

<p>- Сите транспортни возила и машини се орпемени со соодветна опрема за контрола на емисиите и истите редовно се одржуваат и тестираат.</p> <p>- Сите возила и машини користат бензин од официјални извори (лиценцирани бензински станици) и гориво што е препорачано од страна на производителот на возилата.</p> <p>- Користење вибро-ролери со ниска емисија на бучава</p> <p>- Бидејќи станува збор за урбана резидентна област (локацијата е во населеното место Моноспитово) нивото на бучава не треба да надмине 55 децибелни дење и 45 децибелни ноќе.</p> <p>- Не е дозволено градежните работи да се одвиваат ноќе, работата на локацијата ќе биде ограничена од 7.00 часот до 19.00 часот (согласно дозволата).</p> <p>- За време на оперирањето, капаците за генераторите на моторот, компресорите за воздух и другата механичка опрема за која е потребно електрично напојување, треба да бидат затворени и опремата треба да биде поставена што е можно подалеку од</p>		<p>за генераторите на моторот, компресорите за воздух и другата механичка опрема за која е потребно електрично напојување, треба да бидат затворени и опремата треба да биде поставена што е можно подалеку од резидентната област.</p> <p>Пумпите и другата механичка опрема треба ефикасно да се одржува</p> <p>Привремено складирање на локацијата на сите токсични супстанции (вклучувајќи го и отпадот) во безбедни контејнери означени со детали за составот, својствата и информации за справување.</p> <p>Опасните супстанции се чуваат во контејнер отпорен на протекување. Контејнерите содржат систем за секундарно задржување, како на пример двојни сидови</p>			
--	--	---	--	--	--

<p>резидентната област.</p> <p>- Пумпите и другата механичка опрема треба ефикасно да се одржува</p> <p>- Привремено складирање на локацијата на сите токсични супстанции (вклучувајќи го и отпадот) во безбедни контејнери означени со детали за составот, својствата и информации за справување.</p> <p>- Опасните супстанции се чуваат во контејнер отпорен на протекување. Контејнерите содржат систем за секундарно задржување, како на пример двојни ѕидови (без пукнатинки, кои не дозволуваат течноста да протече и лесно се празнат).</p> <p>- Контејнерите со опасни супстанции мора да се чуваат затворени, освен кога се додаваат или отстрануваат материјали/отпад. Со нив мора да се ракува на начин на кој тие нема да протечат.</p> <p>- Контејнерите што содржат запаллив или реактивен отпад мора да се сместат најмалку 15 метри (50 стапки) од меѓата на локацијата.</p>		<p>(без пукнатинки, кои не дозволуваат течноста да протече и лесно се празнат).</p> <p>Контејнерите со опасни супстанции мора да се чуваат затворени, освен кога се додаваат или отстрануваат материјали/отпад. Со нив мора да се ракува на начин на кој тие нема да протечат.</p> <p>Контејнерите што содржат запаллив или реактивен отпад мора да се сместат најмалку 15 метри (50 стапки) од меѓата на локацијата.</p> <p>Видовите отпад не смеат да се мешаат и ситите се превезуват со посебни лиценцирани носачи и тој се сместува/процесира само во лиценцирана установа.</p>			
--	--	--	--	--	--

Општина Босилово - План за управување со животна средина и социјални аспекти

<p>- Видовите отпад не смеат да се мешаат и ситите се превезуваат со посебни лиценцирани носачи и тој се сместува/процесира само во лиценцирана установа.</p>					
<p>2. Биоразградлив отпад и отпад од дрвени материјали</p>	<p>Локалитет Моноспитовско Блато</p>	<p>Дали отпадот е однесен до најблиската депонија</p>	<p>За време на изградбата или два пати неделно</p>	<p>- надзорник, -општински инспектор -ПЛРК Експерт за животна средина</p>	<p>Вклучено во буџетот за проектот</p>
<p>3. Забрането собирање растенија и дрва од самата градежна локација или околу неа. - Вознемирувањето и ловењето животни во областа е строго забрането. - Не смее да се отстрани зелена површина. Не смеат да се оштетат или отстранат дрвјата за време на градежните активности.</p> <p>Работниот план е прегледан и одобрен од страна на стручњак за заштита на природата (биолог).</p> <p>Работите се надгледуваат од страна на стручњак за заштита на природата.</p>	<p>Работната област на локалитетот Моноспитовско Блато</p>	<p>Собирањето растенија и дрва од и околу работната област, како и вознемирувањето и ловењето животни во областа е забрането.</p> <p>Ниедна зелена површина не смее да се отстрани. Не смеат да се оштетат или отстранат дрвја за време на работните активности.</p>	<p>За време на изградбата</p>	<p>- надзорник, -општински инспектор -ПЛРК стручњак за животна средина</p>	<p>Вклучено во буџетот за проектот</p>

Оперативна фаза					
1. Фрлање на комуналниот отпад од вработените и посетителите	Центар за алтернативен туризам и креативен развој во с. Моноспитово и локалитетот Моноспитовско Блато	Отпадот е правилно собран и испорачан до овластената компанија.	Во оперативната фаза За време на посетите и прошетките од страна на посетителите на локалитетот. За време на загревањето на објектот.	Комунален инспектор Јавно претпријатие „Огражден“ - Босилово	850 денари месечно – овој торшок ќе биде покриен од страна на општина Босилово
2. Фрлање пепел од ситемот за централно греење	Центар за алтернативен туризам и креативен развој	Отпадот е правилно собран во посебни означени контејнери и е испорачан до овластена компанија.	Дневно и со договорена динамика за испорачување до овластена компанија	Комунален инспектор Јавно претпријатие „Огражден“ - Босилово	850 денари месечно – овој торшок ќе биде покриен од страна на општина Босилово

За време на проектните активности, треба да се обрати посебно внимание на малите работи што имаат големо влијание врз животната средина.

-Изведувачот е обврзан да ги минимизира влијанијата од отпад, прав и бучава.

-Надзорниот орган ќе врши надзор врз тоа како работата на градилиштето ќе влијае врз животната средина.

-Локалните инспекциски органи исто така ќе вршат надзор, со цел изведувачот да ги отстрани сите евентуални неправилности.

Република Македонија
Министерство за животна средина
и просторно планирање

B. Ivanov
20.07.17

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ОПШТИНА БОСИЛОВО			
Примено	Број	Датум	Вредност
	03-1071/1		

Архивски број: 11-3306/1

Дата: 13.07.2017

До: Општина Босилово
с. Босилово бб
2431 Босилово

Предмет: Стручно мислење

Врска: Ваш број: 03-1071/1 од 20.06.2017
Наш број: 11-3306/1 од 22.06.2017

Република Македонија
Министерство за
животна средина
и просторно
планирање

Бул. "Гоце Делчев" бр.18,
1000 Скопје,
Република Македонија
Тел. (02) 3251 400
Факс. (02) 3220 165
Е-пошта:
info@moep.gov.mk
Сајт: www.moep.gov.mk

Почитувани,

Во врска со Вашето барање, допис Бр.11-3306/1 од 22.06.2017 година за доставување на стручно мислење по Предлог на Проект за унапредување на условиите за развој на алтернативниот туризам на локалитетот "Моноспитовско Блато" Управата за животна средина како орган во состав на Министерството за животна средина и просторно планирање, од аспект на своите надлежности во областа на заштита на природата, го дава следното мислење:

Просторот кој е предмет на реализација на горенаведениот проект претставува простор кој го зафаќа локалитетот "Моноспитовско Блато" кој заради исклучителниот диверзитет на акватични и блатни видови на растенија и заедници со посебен акцент на реткиот растителен вид на кралски папарат (*Osmunda Regalis*) од страна на Собранието на општина Струмица со Одлука Бр.02-498/1 од 29.06.1987 година е прогласен за Споменик на природата.

Истовремено локалитетот како простор за заштита од национален интерес е вклучен во секторската Студија за заштита на природното наследство (1999), изготвена за потребите на Просторниот план на Република Македонија ("Сл. Весник на РМ", Бр. 39/04), Националната Стратегија и Акциониот План за заштита на биолошката разновидност во Република Македонија (2004), во Емералд Мрежата на подрачја од посебен интерес за зачувување

Република Македонија
Министерство за животна средина
и просторно планирање

Република Македонија
Министерство за
животна средина
и просторно
планирање

(ASCI - Areas of Special Conservation Interest) и во Предлог-Репрезентативната мрежа на заштитени подрачја (2010).

Предметниот Предлог на проект согласно доставената техничка документација предвидува изработка на паркинг простор, опремување на музеј и изведба на инсталација за топловодно греење во рамките на Центарот за алтернативен туризам и креативен развој на с. Моноспитово, изработка на информативни табли (сигнализација) како и обновување на дрвените пешачки патеки, осматарчници и дрвени куќички во границите на локалитетот "Моноспитовско Блато".

Партереното уредување на локалитетот "Моноспитовско Блато" согласно Предмер - Пресметката и приложените графички прилози (скици) предвидува поставување на информативни табли на 3 локации со реконструкција на постоечките дрвени пешачки патеки во должина од 1000м, реконструкција на 2 осматарчници и 7 дрвени куќички како и изработака на 5 дрвени чунови (шајки) со употреба на природни и локални материјали што не ја нарушува природната рамнотежа на просторот и обезбедува заштита на природните, амбиентални и естетски вредности на локалитетот.

Согласно изнесеното како и фактот дека предметниот проект ќе обезбеди услови за развој на алтернативниот и еко туризам на територијата на Република Македонија со посебен акцент на територијата на општина Босилово, Управата за животна средина во целост ја подржува иницијативата на општина Босилово за изработка на Проектот за унапредување на условите за развој на алтернативниот туризам на локалитетот "Моноспитовско Блато" и дава позитивно мислење за реализација на истиот.

Со почит,

МИНИСТЕР
Sadula Duraki

Изработил: В. Чавдаров
Раководител на Одделение

Контролирал: В. Трпески
Раководител на Сектор

Одобрил: Тони Мартинески
в.д. директор на Управа за животна средина

